

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Науково-практичні рекомендації

Колектив авторів

Дніпро – 2024

РЕЦЕНЗЕНТИ:

В'ячеслав ГАРКУША, прокурор Дніпровської спеціалізованої прокуратури у сфері оборони Східного регіону, кандидат юридичних наук, доцент;

Борис ЛОГВИНЕНКО, професор кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

УКЛАДАЧІ:

Олексій БОЧКОВИЙ, т.в.о. заступника начальника управління – начальника відділу підтримки управління головної інспекції ГУНП в Рівненській області, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, майор поліції;

Владислав ГАРІЧЕВ, начальник відділу адміністративної практики, аналізу та планування Управління превентивної діяльності ГУНП в Дніпропетровській області, підполковник поліції;

Ірина ДРОК, т.в.о. завідувача навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції;

Микола ДРОК, викладач циклу спеціальних дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

П 78 Бочковий О. В., Гарічев В. В., Дрок І. С., Дрок М. О. Проблемні питання кваліфікації адміністративних правопорушень: наук.-практ. реком. Дніпро: ДДУВС, 2024. 78 с.

У науково-практичних рекомендаціях досліджено визначені особливості кваліфікації адміністративних правопорушень, вчинених неповнолітніми. Крім того, наголошено на відмежуванні окремих складів адміністративних та кримінальних правопорушень. Окремо досліджено проблеми кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних із збройним конфліктом, що актуально в умовах сьогодення. Надано увагу особливостям кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з обігом підакцизних товарів.

Призначені для співробітників Національної поліції, юристів, науковців, здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти юридичного спрямування та всіх, хто цікавиться визначеною проблематикою.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Особливості кваліфікації адміністративних правопорушень, вчинених неповнолітніми.....	7
2. Кваліфікація адміністративних правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку.....	11
3. Відмежування окремих складів адміністративних та кримінальних правопорушень.....	24
4. Проблеми кваліфікації адміністративних правопорушень, вчинюваних під час збройного конфлікту.....	36
5. Особливості кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з обігом підакцизних товарів.....	57
Список використаних джерел.....	74

ВСТУП

Правильна кваліфікація адміністративного правопорушення – це умова ефективної юридичної відповідальності та дотримання прав, свобод та інтересів учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення. За результатами адміністративно-правової кваліфікації оцінюється якість роботи органів та підрозділів Національної поліції та рівень професійної підготовки поліцейських, тому дослідження з цієї теми мають теоретичне та практичне значення.

Загальним у всіх випадках кваліфікації адміністративних правопорушень є правило: під час накладення стягнення враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність (ст. 33 КУпАП). Узагальнена інформація для спрощення її сприйняття представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Кваліфікуючі ознаки адміністративного правопорушення

Обставини, що виключають адміністративну відповідальність:	Обставинами, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються:	Обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються:
1) крайня необхідність; 2) необхідна оборона; 3) неосудність.	1) щире розкаяння винного; 2) відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди; 3) вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або в разі збігу тяжких особистих чи сімейних обставин; 4) вчинення правопорушення неповнолітнім;	1) продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її; 2) повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; 3) вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення; 4) втягнення неповнолітнього в правопорушення; 5) вчинення правопорушення групою осіб; 6) вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин;

Обставини, що виключають адміністративну відповідальність:	Обставинами, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються:	Обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, визнаються:
	5) вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до 1 року.	6) вчинення правопорушення в стані сп'яніння. Орган (посадова особа), що накладає адміністративне стягнення, залежно від характеру адміністративного правопорушення може не визнати цю обставину обтяжуючою.
<p>Проведення в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за таких обставин (ст. 247 КУпАП):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) відсутність події і складу адміністративного правопорушення; 2) недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку; 3) неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність; 4) вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони; 5) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення; 6) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність; 7) закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 КУпАП; 8) наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту; 1) смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі. 		
<p>Вирішуємо питання про можливе закриття справи за малозначністю проступку:</p> <p>У разі малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням (ст. 22 КУпАП).</p>		

Науково-практичні рекомендації «Проблемні питання кваліфікації адміністративних правопорушень» підготовлені на виконання замовлення ГУНП в Дніпропетровській області (лист № 4546/103/04-2023 від 11.08.2023) відповідно до п. 2.27 Плану проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Дніпровського державного університету внутрішніх справ на 2023 рік, п. 2.5 Плану роботи навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем превентивної діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпровського державного університету внутрішніх справ на 2023-2024 навчальний рік, а також чинної наукової теми навчально-наукової лабораторії з дослідження проблем превентивної діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Нормативно-правові та організаційні засади превентивної діяльності підрозділів Національної поліції» (державний реєстраційний номер 0120U103186). Виконані теоретичні дослідження допоможуть у вирішенні завдань поставленої тематики на практиці.

1. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Адміністративна відповідальність неповнолітніх має ті ж правові та фактичні підстави, що й подібна відповідальність інших суб'єктів. Однак це пов'язано з особливим суб'єктом відповідальності. Тому питання відповідальності неповнолітніх є не тільки частиною загального питання системи адміністративної відповідальності, а й має самостійне значення. Неповнолітні особи є спеціальними суб'єктами адміністративних правопорушень, тому порядок кваліфікації вчинених ними протиправних діянь має свої особливості.

Насамперед визначимо, що згідно з чинним законодавством неповнолітньою вважається особа віком від 14 до 18 років¹. Особливості кваліфікацій дій саме таких осіб ми і розглянемо.

Встановлення мінімального віку, після досягнення якого особа може нести адміністративну відповідальність та бути підданою адміністративним стягненням, пов'язано з фізіологічним принципом поступового формування в людини здатності розуміти значення власної поведінки, керувати своєю поведінкою та розуміти її наслідки для суспільства. Тому законодавець розглядає неповнолітніх від 16 років, як суб'єктів адміністративних правопорушень, які здатні розуміти значення своїх дій і керувати ними.

Відповідно серед співробітників правозастосовних органів виникає плутанина, яким чином кваліфікувати дії неповнолітніх осіб різної вікової категорії. Для спрощення пояснення цього питання розглянемо наведену табл. 2.

Відповідно до зазначеного, треба пам'ятати, що діяння щодо вчинення адміністративного правопорушення особою віком до 14 років не містить складу адміністративного правопорушення, а відповідно не потребує складання протоколу поліцейським. У цьому разі підрозділи ювенальної превенції застосовують до особи та її батьків або осіб, що їх замінюють, індивідуальні превентивні заходи (взяття на профілактичний облік, роз'яснювальні бесіди, перевірки за місцем проживання тощо).

У разі вчинення адміністративного правопорушення особою віком від 14 до 16 років до відповідальності притягаються особи, які несуть за неї відповідальність (батьки або особи, що їх замінюють). Однак фактично до відповідальності притягається одна з таких осіб, адже дві особи не можуть нести відповідальність за вчинення одного діяння.

Звертаючись до чинних норм законодавства, можна відмітити, що після досягнення 16 років особа не у повному обсязі відповідає поняттю «загальний суб'єкт проступку», адже не за всі адміністративні правопорушення

¹ Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

притягається до відповідальності на загальних підставах. Лише за вчинення окремих видів адміністративних правопорушень (ст. 44, 51, 89, 121–127, 130, 139, ч. 3 ст. 154, ч. 2 ст. 156, ст. 173, 173⁴, 174, 183¹, 185, 190–195 КУпАП) такі особи несуть адміністративну відповідальність на загальних засадах.

Таблиця 2

Кваліфікація протиправних дій неповнолітніх осіб

Ознака	Особа до 14 років	Особа віком від 14 до 16 років	Особа віком від 16 до 18 років
Суб'єкт адміністративного правопорушення	Відсутній суб'єкт адміністративного правопорушення, а отже, і склад адміністративного правопорушення	Один з батьків або осіб, що їх замінюють	Неповнолітня особа
Стаття КУпАП, за якою складає поліцейський протокол про адміністративне правопорушення	Не складає	Частина 3 ст. 184 КУпАП	За тією статтею КУпАП, норму якої порушив неповнолітній
		Частинами 3 або 4 ст. 173-4 КУпАП	
Суб'єкт, який складає протокол про адміністративне правопорушення	Немає	Національна поліція	Національна поліція
Суб'єкт, який ухвалює рішення у справах про адміністративні правопорушення	Немає	Суд загальної юрисдикції	Суд загальної юрисдикції незалежно від визначеної законодавцем компетенції інших органів щодо розгляду таких справ
Стягнення	Немає	Штраф або громадські роботи	Адміністративні стягнення (ст. 24 КУпАП)
			Заходи впливу, передбачені ст. 24 ¹ КУпАП

У разі вчинення особою віком від 16 до 18 років іншого адміністративного правопорушення, до неї можуть бути застосовані не стягнення, передбачені санкцією відповідної статті КУпАП, а заходи впливу: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передача під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

Вчинення адміністративного правопорушення неповнолітнім є пом'якшуючою обставиною (ст. 34 КУпАП), що має враховуватися під час кваліфікації вчиненого діяння.

Досліджуючи практику, можна дійти висновку, що адміністративні стягнення щодо неповнолітніх часто є не лише мало ефективними, а й взагалі неефективними. Певною мірою це можна пояснити послабленим ставленням до неповнолітніх. Але є ще одна, не менш важлива, причина. Якщо протиправна поведінка стала «нормальною» поведінкою неповнолітніх, то будь-які виховні заходи чи адміністративні санкції можуть бути неефективними. Загалом формування свідомості кожної особистості відбувається до 16 років. Цей період є періодом, коли формується характер людини, стереотипи особистості, формуються певні звички.

Багато авторів, описуючи психологію неповнолітніх, які вчиняють протиправні дії, вказують на їх несформованість, нерозвиненість, слабе почуття особистої відповідальності за свої вчинки. Більшість з них переконані, що вчинені ними порушення залишаться безкарними; значна частина переконані в тому, що є повна безкарність до 18 років.

Підтримуємо думку О. Горбач про те, що такі ознаки у неповнолітніх розвиваються значною мірою тому, що вони порушують принцип особистої відповідальності неповнолітніх віком до 16 років в адміністративному праві, адже до неповнолітніх віком від 14 до 16 років, які вчинили адміністративні правопорушення, заходи відповідальності не застосовуються².

Отже, можна говорити про необхідність вироблення додаткових механізмів впливу на неповнолітніх, які вчинили адміністративні правопорушення, що мали б ефективний виховний вплив. Наприклад, проходження програм корегування поведінки, обов'язкова робота з психологом, призначення наставника з числа поліцейських або соціальних працівників і таке інше. Головним, на нашу думку, в такому разі повинен бути особистісний підхід до кожного неповнолітнього, врахування його пріоритетів, психотипу, характеру, оточення тощо.

² Горбач О. В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків або осіб, які їх замінюють: дис. ... кан. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2006.

Алгоритм реагування поліцейського на вчинення адміністративного правопорушення неповнолітнім:

1. Виїзд по факту виявлення правопорушення в кількості не менше двох поліцейських ювенальної превенції.
2. З'ясування можливості використання допомоги з боку представників служби у справах дітей та інших уповноважених органів.
3. Розподіл ролей між поліцейськими з урахуванням потреби у взаємодії та кількості учасників конфлікту.
4. Перевірка документів за фактом вчиненого правопорушення.
5. Виклик батьків або осіб, що їх замінюють, за фактом вчиненого правопорушення.
6. Встановлення всіх учасників конфлікту.
7. Відібрання пояснень від свідків, очевидців та інших учасників конфлікту.
8. Опитування дитини відбувається в присутності одного з батьків, іншого законного представника або педагога.
9. Вилучення доказів у справі (наркотичні речовини, вкрадені предмети, відео з камер спостереження тощо).
10. Надання домедичної допомоги, виклик бригади екстреної медичної допомоги у разі потреби.
11. Направлення на медичний огляд у разі потреби.
12. Складання протоколу про адміністративне правопорушення.
13. Оформлення адміністративного матеріалу для направлення до суду.
14. Розгляд справи про адміністративне правопорушення виключно судом.
15. Винесення судом постанови у справі³.

³ Гаркуша В. В. Інструментарій реагування працівника поліції превентивної діяльності на адміністративні правопорушення: навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2018. 139 с.

2. КВАЛІФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ГРОМАДСЬКИЙ ПОРЯДОК І ГРОМАДСЬКУ БЕЗПЕКУ

Однією з найбільш поширених категорій адміністративних правопорушень, що виявляють та документують поліцейські, є ті, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку. Розглянемо окремі з них.

Стаття 183. Завідомо неправдивий виклик спеціальних служб

Об'єктом посягання вказаного правопорушення є громадський порядок і громадська безпека. Протиправні дії спрямовані на підрив нормальної роботи таких необхідних для суспільства служб, як пожежно-рятувальні підрозділи (частини), поліція, бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги або інших аварійно-рятувальних формувань.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у завідомо неправдивому виклику пожежно-рятувального підрозділу (частини), поліції, бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги або інших аварійно-рятувальних формувань. Правопорушник може викликати хоча б одну з вказаних у статті спеціальну службу наче для надання допомоги, знаючи наперед про те, що в цьому немає потреби. Виклик може надходити будь-яким способом – телефоном, через посильного, особисте звернення.

Суб'єкт адміністративного проступку – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого умислу. Правопорушник, повідомляючи хибні дані спеціальній службі, усвідомлює, що ці дані є неправдивими, не відповідають дійсності, і бажає добитися марного виїзду на місце виклику співробітників цієї служби.

Стаття 180. Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння

Дана норма має на меті обмеження неповнолітніх від шкідливого впливу вживання спиртних напоїв, що особливо має вплив на неповнолітніх і часто призводить до захворювань на алкоголізм, вчинення протиправних дій у стані алкогольного сп'яніння. Тобто **об'єктом цього правопорушення** є громадський порядок, здоров'я та моральне виховання нового покоління українців. Доведення до стану сп'яніння означає спонукання (власним прикладом) або психічне чи фізичне примушування дитини, якій не виповнилося 18 років, до вживання спиртних напоїв, внаслідок чого настає стан сп'яніння. Адміністративна відповідальність настає за будь-якого, навіть легкого, ступеня сп'яніння неповнолітнього. Склад адміністративного правопорушення буде навіть у разі однократного вчинення вказаних дій.

Адміністративна відповідальність за правопорушення настає за умови умисного здійснення вказаних дій. Це означає, що правопорушник

усвідомлював, що він доводить неповнолітнього до стану сп'яніння, бажав або байдуже ставився до того, що неповнолітній буде перебувати у нетверезому стані. Кваліфікуючі ознаки даного правопорушення представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Кваліфікуючі ознаки ст. 180 КУпАП

Місце вчинення правопорушення:	Квартира, приватний будинок, вулиця, парк, сквер, будівля, приміщення, під'їзд житлового будинку, стадіон, дитячий майданчик, громадський транспорт, підземний перехід, зупинка маршрутних транспортних засобів тощо.
Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння:	Активні дії (безпосереднє розпивання) чи бездіяльність (нереагування на активні дії інших осіб) сторонніх осіб, наслідком яких стало сп'яніння неповнолітнього.
Неповнолітній:	Стаття 6 Сімейного кодексу України⁴. Дитина: 1. Правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття; 2. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років; 3. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.
Спосіб вчинення правопорушення:	Пригощання, умовляння, пропонування, інше.
Ознаки знаходження особи в стані сп'яніння:	Запах алкоголю з порожнини рота, нестійкість пози, порушення мови, вираження тремтіння пальців рук, різка зміна забарвлення шкіряного покриву обличчя, поведінка, що не відповідає обстановці.
Суб'єкти правопорушення:	Батьки неповнолітнього, особи, які їх заміняють, або інші особи, яким виповнилось 18 років.
Алкогольні напої:	Продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів з вмістом спирту етилового понад 1,2 % об'ємних одиниць, які зазначенні у товарних позиція 2204, 2205, 2206, 2208 згідно з УКТ ЗЕД, а також з вмістом спирту етилового 8,5 % об'ємних одиниць та більше, які зазначенні у товарних позиціях 2103 90 30 00, 2106 90 згідно з УКТ ЗЕД (горілка, коньяк, віскі, вино, самогон чи інші алкогольні напої домашнього виготовлення).

⁴ Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

Стаття 178. Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді

Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді є грубим посяганням на громадський порядок. Такі правопорушення створюють умови для інших правопорушень та інших протиправних дій (хуліганство, скандали тощо). Норма передбачає два склади правопорушення:

- 1) розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях;
- 2) поява у громадських місцях у п'яному вигляді.

Об'єктом правопорушення поява у громадських місцях у п'яному вигляді є громадський порядок, людська гідність, суспільна моральність. Розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях суперечить прийнятим в суспільстві правилам поведінки, заважає оточенню, створює умови для вчинення інших протиправних дій. При цьому правопорушення вважається закінченим не тільки тоді, коли вказані напої або частина з них вже розпиті, але й коли вони приготовані до вживання (наприклад, напої налиті в стакани тощо).

Для настання адміністративної відповідальності достатньо самого факту розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді, тобто не потрібно вчинювати інші протиправні дії для кваліфікації адміністративного правопорушення. Якщо розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді супроводжується нецензурною лайкою, образливим чіплянням до громадян та іншими подібними діями, що порушують громадський порядок і спокій громадян, то особа може бути притягнута до відповідальності за дрібне хуліганство.

Поява у громадських місцях у п'яному вигляді може кваліфікуватися незалежно від того, де вживалися спиртні напої (в ресторані, вдома, в гостях, тощо). Якщо особа розпивала напої в громадському місці, а потім вчинила правопорушення – поява у п'яному вигляді в громадському місці, то відбулось два послідовно вчинених адміністративних правопорушення, відповідальність за які настає за ст. 178 КУпАП.

Особливістю об'єктивної сторони цього адміністративного правопорушення є те, що особа перебувала в громадському місці не просто в п'яному вигляді, а в такому, що ображає людську гідність, суспільну моральність, наприклад:

- поведінка особи в стані алкогольного сп'яніння порушує загальновизнані норми (непрстойні вислови, жести, грубі викрики тощо);
- правопорушник перебуває у громадському місці в непрстойному вигляді (брудний, мокрий одяг, неохайний зовнішній вигляд, що викликає огиду тощо);

– через сп'яніння особа повністю або великою мірою втратила орієнтування (незв'язні рухи, пересування, порушення координації рухів, нестійкість на ногах, втрата почуття сорому тощо);

– повна безпомічність сп'янілої особи (в громадському місці лежить непритомна тощо).

Суб'єкт адміністративного проступку – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона правопорушення виражена умисною формою вини.

Кваліфікуючі ознаки даного правопорушення представлені в табл. 4.

Таблиця 4

Кваліфікуючі ознаки ст. 178 КУпАП

Місце вчинення правопорушення:	Забороняється споживання пива (крім безалкогольного), алкогольних та слабоалкогольних напоїв, вин столових: 1) у закладах охорони здоров'я (крім споживання вин столових на території санаторіїв у спеціально відведених місцях); 2) у закладах освіти; 3) у громадському транспорті (включно з транспортом міжнародного сполучення), на зупинках транспорту, у підземних переходах; 4) у закладах культури; 5) у закритих спортивних спорудах (крім пива у пластиковій тарі); 6) у ліфтах і таксофонах; 7) на дитячих майданчиках; 8) на спортивних майданчиках; 9) у приміщеннях органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших державних установ; 10) у місцях проведення спортивних змагань за участю дітей ⁵ .
Спосіб вчинення правопорушення:	Розпивання пива, розпивання алкогольних напоїв, розпивання слабоалкогольних напоїв, поява в громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль
Перелік напоїв, що не можна розпивати в громадських місцях:	Насичений діоксидом вуглецю пінистий напій, отриманий під час бродіння охмеленого суслу пивними дріжджами, що належать до товарної групи УКТ ЗЕД за кодом 2203.

⁵ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України від 19.12.1995 р. № 481/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

Алкогольні напої:	Продукти, одержані шляхом спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів з вмістом спирту етилового понад 0,5 % об'ємних одиниць, які зазначені у товарних позиціях 2203, 2204, 2205, 2206 (крім квасу «живого» бродіння), 2208 згідно з УКТ ЗЕД, а також з вмістом спирту етилового 8,5 відсотка об'ємних одиниць та більше, що зазначені у товарних позиціях 2103 90 30 00, 2106 90 згідно з УКТ ЗЕД ⁶ .
Слабоалкогольні напої:	Алкогольні напої з вмістом етилового спирту від 0,5 до 8,5 % об'ємних одиниць та екстрактивних речовин не більше ніж 14,0 г на 100 куб. см, виготовлені на основі водно-спиртової суміші з використанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консервантів, насичені чи ненасичені діоксидом вуглецю ⁷ .
Пиво	Насичений діоксидом вуглецю пінистий алкогольний напій із вмістом спирту етилового від 0,5 % об'ємних одиниць, отриманий під час бродіння охмеленого суслу пивними дріжджами, що належить до товарної групи УКТ ЗЕД за кодом 2203 ⁸ .
Громадське місце:	Частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, що доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, зокрема під'їзди, а також підземні переходи, стадіони.
П'яний вигляд:	<p>Ознаками алкогольного сп'яніння є:</p> <ul style="list-style-type: none"> – запах алкоголю з порожнини рота; – порушення координації рухів; – порушення мови; – виражене тремтіння пальців рук; – різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя; – поведінка, що не відповідає обстановці⁹.

⁶ Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України від 19.12.1995 р. № 481/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: наказ МВС України, МОЗ України від 09.11.2015 р. № 1452/735. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text>.

Алгоритм дій поліцейського під час реагування на адміністративні правопорушення за ст. 178 КУпАП

Виявлення правопорушення:

– Перевірка документів та встановлення особи правопорушника (ст. 32 ЗУ «Про Національну поліцію»).

– Встановлення наявності/відсутності підстав для застосування поверхневої перевірки; адміністративного затримання; особистого огляду особи; огляду речей тощо.

– Перевірка особи порушника за ІПС «АРМОР».

– Встановлення свідків правопорушення, збір доказів.

– Відбирання пояснення у правопорушника та свідків.

Ухвалюємо рішення за справою у формі належної постанови по справі.

Постанова про накладання адміністративного стягнення:

1. За частиною 1 – попередження або штраф від 51 до 170 грн.

2. За частиною 2 – штраф від 170 до 340 грн.

Постанова про закриття справи: справа закривається на підставі

– Ст. 21 КУпАП;

– Ст. 22 КУпАП;

– Ст. 247 КУпАП.

Під час складання постанови особа оспорує допущене порушення і адміністративне стягнення:

1. Складаємо протокол про адміністративне правопорушення.

2. Продовжуємо складання постанови.

3. Доводимо зміст постанови до відома правопорушника.

4. Вручаємо копію постанови.

5. Роз'яснюємо порядок оскарження постанови.

6. Роз'яснюємо порядок оплати штрафу.

7. У разі відмови правопорушника отримати копію постанови, протягом 3-х діб надсилаємо її рекомендованим листом на його адресу.

Під час складання постанови особа не оспорує допущене порушення і адміністративне стягнення:

1. Продовжуємо складання постанови.

2. Доводимо зміст постанови до відома правопорушника.

3. Вручаємо копію постанови.

4. Роз'яснюємо порядок оскарження постанови.

5. Роз'яснюємо порядок оплати штрафу.

6. У разі відмови правопорушника отримати копію постанови, протягом 3-х діб надсилаємо її рекомендованим листом на його адресу.

Стаття 175¹. Куріння тютюнових виробів у заборонених місцях

В Україні діє заборона на будь-яке куріння у громадських місцях. Набули чинності зміни до статті 13 Закону України № 2899-IV щодо захисту населення від шкоди вторинного тютюнового диму¹⁰.

¹⁰ Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну: Закон України від 16.12.2021 р. № 1978-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1978-20#n87>.

Громадянам заборонено курити електронні сигарети у громадських місцях на рівні зі звичайними сигаретами та кальянами. За порушення передбачені штрафи.

Що менше люди курять, то менше податків держава витрачає на систему охорони здоров'я та пов'язані з палінням проблеми. Тому це питання не лише здоров'я, а й економіки. З 2006 року Україна зобов'язалася виконувати Рамкову конвенцію ВООЗ щодо боротьби проти тютюну. Тому громадяни повинні самі слідкувати за цими правопорушеннями і завжди звертатися до органів правопорядку.

Саме відповідно до статті 175-1 КУпАП куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради, – тягне за собою попередження або накладення штрафу від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, – тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, забезпечення пожежної безпеки та громадського порядку.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у курінні тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради (формальний склад).

Суб'єкт адміністративного проступку – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона правопорушення виражена умисною формою вини.

Кваліфікуючі ознаки даного правопорушення представлені в табл. 5.

Таблиця 5

Кваліфікуючі ознаки ст. 175¹ КУпАП

Місце вчинення правопорушення:	Забороняється куріння, вживання та використання тютюнових виробів, предметів, пов'язаних з їх вживанням, трав'яних виробів для куріння, електронних сигарет, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, кальянів: 1) у ліфтах і таксофонах; 2) у приміщеннях та на території закладів охорони здоров'я; 3) у приміщеннях та на території навчальних закладів; 4) у приміщеннях та на території спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд та закладів фізичної культури і спорту;
---------------------------------------	---

	<p>5) у приміщеннях закладів ресторанного господарства;</p> <p>6) у приміщеннях об'єктів культурного призначення;</p> <p>7) у приміщеннях органів державної влади, інших державних установ, органів місцевого самоврядування;</p> <p>8) у приміщеннях підприємств, установ та організацій усіх форм власності;</p> <p>9) у приміщеннях готелів та аналогічних засобів розміщення громадян;</p> <p>10) у приміщеннях гуртожитків;</p> <p>11) на дитячих майданчиках;</p> <p>12) у місцях загального користування житлових будинків;</p> <p>13) у підземних переходах;</p> <p>14) у транспорті загального користування, що використовується для перевезення пасажирів, зокрема в таксі;</p> <p>15) на вокзалах та станціях;</p> <p>16) на зупинках громадського транспорту¹¹.</p>
Громадське місце:	Частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна чи відкрита для населення вільно або за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, у тому числі під'їзди будівель і споруд, а також підземні переходи, стадіони, паркінги ¹² .
Спосіб вчинення правопорушення:	Куріння тютюнових виробів – дії, що призводять до згоряння тютюнових виробів, у результаті чого утворюється тютюновий дим, який виділяється в атмосферне повітря та вдихається особою, яка курить ¹³ .
Тютюнові вироби:	Вироби, які можуть бути використані для вживання та до складу яких, навіть частково, входить тютюн, незалежно від того, чи є він генетично модифікований, чи ні ¹⁴ .
Бездимний тютюновий виріб	Тютюновий виріб, що не передбачає процесу згоряння, у тому числі жувальний тютюн, нюхальний тютюн та тютюн для перорального вживання
Електронна сигарета	Виріб, який може бути використаний для вдихання аерозолів (парів), що утворюються внаслідок нагрівання компонентами такого виробу рідин, що містять або не містять нікотин. Електронні сигарети можуть бути одноразовими або багаторазовими

¹¹ Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22.09.2005 р. № 2899-IV.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>.

¹² Там само.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само.

Жувальний тютюн	Бездимний тютюновий виріб, призначений виключно для цілей жування
Новітній тютюновий виріб	Тютюновий виріб, що не належить до жодної з таких категорій, як сигарети, тютюн для самокрутки, тютюн для люльки, тютюн для кальяну, сигари, сигарили, жувальний тютюн, нюхальний тютюн, тютюн для перорального вживання, та введений в обіг після 19 травня 2014 року
Нюхальний тютюн	Бездимний тютюновий виріб, вживання якого здійснюється шляхом нюхання
Сигара	Згортка тютюну, яка вживається через процес згоряння, готова для вживання, що містить: зовнішню обгортку з природного тютюну; фільтр з обмолоченої суміші та зовнішню обгортку нормального кольору сигари з відновленого тютюну, яка повністю покриває виріб, у тому числі, в разі потреби, фільтр, але для загострених сигар – незагострений кінець, питома вага якої, не включаючи фільтр чи мундштук, становить не менше 2,3 г і не більше 10 г, а окружність щонайменше однієї третини довжини становить не менше 34 мм.
Сигарета	Паперовий циліндр з тютюном, який вживається через процес згоряння, готовий до вживання, який не є ані сигарою, ані сигарилою
Сигарила	Тип малої сигари вагою до 3 г.

Алгоритм дій поліцейського під час реагування на адміністративні правопорушення за ст. 175-1 КУпАП

Виявлення правопорушення:

- Перевірка документів та встановлення особи правопорушника (ст. 32 ЗУ «Про Національну поліцію»).
- Встановлення наявності/відсутності підстав для застосування поверхневої перевірки; адміністративного затримання; особистого огляду особи; огляду речей тощо.
- Перевірка особи порушника за ІПС «АРМОР».
- Встановлення свідків правопорушення, збір доказів.
- Відбирання пояснення у правопорушника та свідків.

ВАЖЛИВО!!! Якщо особа курить в місцях заборонених не Законом № 2899, а в місцях заборонених органом місцевого самоврядування – поліцейський НЕ має компетенції ані скласти протокол про адміністративні правопорушення, ані виносити постанови по справі.

Реагування на зазначені правопорушення є виключно компетенцією уповноважених осіб органів місцевого самоврядування.

Необхідно звернути увагу, що положення ст. 262 КУпАП не передбачає можливість застосування поліцейським, у разі вчинення адміністративного правопорушення за ст. 175-1 КУпАП, адміністративного затримання особи.

Допускається лише доставлення особи (ст. 259 КУпАП), особистий огляд та огляд речей (ст. 264 КУпАП), вилучення речей та документів (ст. 265 КУпАП).

Стаття 173. Дрібне хуліганство

Дрібне хуліганство – нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян.

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері охорони громадського порядку.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається в нецензурній лайці в громадських місцях, образливому чіплянні до громадян та інших подібних діях, що порушують громадський порядок і спокій громадян (формальний склад).

Можливі прояви дрібного хуліганства:

- насильницьке вторгнення в громадські місця всупереч забороні певних осіб, покликаних слідкувати за порядком;
- знищення або пошкодження з хуліганських мотивів якого-небудь майна;
- співання нецензурних пісень, розповідання вульгарних анекдотів групам людей;
- вигуки, свист під час демонстрації кінофільмів;
- гвалт, крики з хуліганських мотивів біля вікон громадян у нічний час;
- публічне справляння природних потреб у не відведених для цього місцях;
- поява у громадському місці в оголеному вигляді;
- самовільне без потреби зупинення комунального транспорту;
- нанесення непристойних малюнків на тротуари, стіни, паркани, двері чи вчинення написів нецензурного змісту;
- грубе порушення черг, яке супроводжується ображенням громадян та проявом неповаги до них.

Нецензурна лайка – найбільш цинічна лайка, що належить, як правило, до сфери статевих відносин висловлювання, зокрема найогидніші різновиди словесної брутальності.

Вичерпаного переліку слів, які треба відносити до нецензурної лайки, немає. У кожному конкретному випадку допустимість їх висловлювання та «цензурність» буде встановлюватись поліцейським під час кваліфікації дій особи.

Образливе чіпляння до громадян:

Чіпляння – це докучлива поведінка, пов'язана з діями щодо ображення, які зневажають честь і гідність людини та утискають чию-небудь волю, причому у грубій розв'язній манері. Для всіх подібних випадків характерним є ігнорування волі та бажання оточення, прагнення нав'язати свою волю, а точніше – свавілля:

- хапання за одяг;
- насильницьке утримання за руки;
- демонстративне зривання головного убору;
- навмисне загорожування виходу або проходу;
- вимога дати цигарку або пускання в обличчя диму від неї;
- непристойна пропозиція дівчині.

У разі образливого чіпляння до громадян, що класифікується поліцейськими як дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП), наявність потерпілого **ОБОВ'ЯЗКОВА**.

Інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян, ставлять широкий спектр різноманітних дій, що за певних обставин можуть кваліфікуватися як дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП).

Обов'язковою ознакою їх протиправності є те, що вони одночасно порушують громадський порядок і спокій громадян. У випадку порушення лише громадського порядку (коли спокій громадян не порушується) зазначені дії особи не можуть кваліфікуватися як дрібне хуліганство.

Громадське місце – частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна чи відкрита для населення вільно або за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, у тому числі під'їзди будівель і споруд, а також підземні переходи, стадіони, паркінги¹⁵.

До громадських місць належать місця, що використовуються громадянами для спільної роботи, відпочинку, пересування, проведення масових заходів та інших потреб (вулиці, площі, вокзали, аеропорти, магазини, кафе, бари, ресторани, музеї, клуби, пляжі в період їх роботи, а також громадський транспорт під час перебування в ньому громадян, ділянки лісу, поля під час проведення на їх території організованих масових зібрань), приміщення вокзалів, пасажирські (приміські) потяги, літаки, катери, пароплави, перони, платформи, пристані та інші місця під час очікування посадки та висадки пасажирів¹⁶.

¹⁵ Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22.09.2005 р. № 2899-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>.

¹⁶ Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Офісу Генерального прокурора України від 30.06.2020 р. № 298. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20?find=1&text=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA#w1_3.

Не вважаються такими, що вчинені у громадських місцях, кримінальні правопорушення, що скоюються протягом тривалого часу (продовжувані кримінальні правопорушення), та кримінальні правопорушення, вчинені у приміщеннях, відведених для проживання (хоча б тимчасово), і тих, які виконують функції житла (власні домоволодіння, квартири, жилі кімнати будівель та приміщень готелів, гуртожитків, санаторіїв, пансіонатів, профілакторіїв, будинків відпочинку, кемпінгів), учинені в місцях загального користування за місцем проживання, на сходах, сходовій клітці, на горищах, у підвалах, ліфтах жилих будинків, учинені на території підприємств, установ та організацій (незалежно від обмеження до них доступу адміністрацією), крім випадків, коли особи, які перебувають у вказаних місцях, своїми неправомірними діями порушують інтереси сторонніх осіб (наприклад особа, перебуваючи на балконі чи у вікні квартири, викрикує непристойні слова або своїми діями порушує спокій громадян).

Не вважаються громадськими місцями території залізничних станцій, морських і річкових портів, аеропортів, вантажних районів та дворів, контейнерних площадок, території підприємств, установ та організацій залізничного, морського, річкового та повітряного транспорту, які не пов'язані з обслуговуванням пасажирів та які мають обмежений доступ.

Суб'єкт адміністративного проступку – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу.

Алгоритм дій поліцейського під час реагування на адміністративні правопорушення за ст. 173 КУпАП

Виявлення правопорушення:

- припинення протиправних дій особи;
- встановлення підстав для застосування адміністративного затримання особи;
- встановлення підстав для застосування поліцейських заходів примусу (фізична сила, спеціальні засоби);
- перевірка документів та встановлення особи правопорушника (ст. 32 ЗУ «Про Національну поліцію»);
- перевірка особи порушника за ПІС «АРМОП»;
- встановлення свідків правопорушення, збір доказів;
- відбирання пояснення у правопорушника та свідків.

У протоколі про адміністративне правопорушення повинні бути зазначені:

- дата і місце складення;
- посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка його склала;

- відомості про особу порушника;
- місце, час учинення і суть дрібного хуліганства;
- прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є;
- пояснення порушника;
- інші відомості, необхідні для вирішення справи, зокрема про матеріальну шкоду, якщо її було заподіяно (ч. 1 ст. 256 КУпАП).

Розгляд справ про дрібне хуліганство відбувається в присутності особи, яка його вчинила. Якщо порушник заперечує факт проступку або оспорує обставини його вчинення, будуть допитані потерпілий, свідки, будуть витребувані додаткові матеріали. Ці факти варто враховувати поліцейським під час складання матеріалів справи про адміністративне правопорушення.

3. ВІДМЕЖУВАННЯ ОКРЕМИХ СКЛАДІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Одним із проблемних питань кваліфікації адміністративних правопорушень є їх відмежування від кримінальних правопорушень, склади яких є суміжними.

Загалом відмінності адміністративних і кримінальних правопорушень полягають у такому:

– склад діяння. Якщо склад вчиненого діяння міститься в законодавстві про адміністративні правопорушення, то його треба кваліфікувати як адміністративний проступок. Якщо склад вчиненого діяння міститься в КК України, то його треба кваліфікувати як кримінальне правопорушення або злочин;

– суб'єкти порушення справи, а відповідно й кваліфікації діяння. Широке коло органів державного управління (наприклад, органи місцевого самоврядування, Національна поліція тощо) мають право порушувати справи про адміністративні правопорушення та розглядати такі справи. Право порушувати кримінальне провадження належить виключно органам досудового розслідування та прокуратурі згідно з КПК України, а розглядати його лише судам;

– джерело відповідальності. Єдиним джерелом кримінальної відповідальності є КК України. Джерелом адміністративної відповідальності є система нормативних джерел. Це КУпАП, Митний кодекс, інші закони України (наприклад, «Про боротьбу з корупцією»);

– суб'єкти правопорушення. Суб'єктом кримінальних правопорушень є лише фізичні особи, адміністративних – як фізичні особи, так і юридичні особи;

– наслідки. За вчинення кримінально-караного діяння передбачено покарання, а за вчинення адміністративного правопорушення – стягнення. Притягнення особи до адміністративної відповідальності та накладення на неї адміністративного стягнення не призводить до таких наслідків, як судимість, що згодом виявляється у певних обмеженнях її правосуб'єктності;

– процес реалізації. Адміністративна відповідальність реалізується в позасудовому та судовому порядку, кримінальна відповідальність – лише у судовому порядку;

– строки притягнення до відповідальності. Притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється у стислі терміни та у спрощеному порядку (наприклад, адміністративне стягнення може бути накладено за місцем вчинення правопорушення без складання протоколу про адміністративне правопорушення – ст. 258 КУпАП).

Розглянемо особливості відмежування окремих складів адміністративних та кримінальних правопорушень, зважаючи на їх кваліфікуючі ознаки, табл. 6.

Таблиця 6

Особливості відмежування кваліфікації за ст. 173 КУпАП та ст. 296 ККУ

Ознака	Ст. 173 КУпАП	Ст. 296 КК України
Загальна відмінність	<p>Дрібне хуліганство – умисне порушення громадського порядку або спокою громадян з мотивів явної неповаги до суспільства, що НЕ СУПРОВОДЖУВАЛОСЬ ОСОБЛИВОЮ ЗУХВАЛІСТЮ АБО ВИНЯТКОВИМ ЦИНІЗМОМ.</p>	<p>Хуліганство – умисне грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю або винятковим цинізмом.</p>
Дії	<ul style="list-style-type: none"> – насильницьке вторгнення в громадські місця всупереч забороні певних осіб, покликаних слідкувати за порядком; – знищення або пошкодження з хуліганських мотивів якогонебудь майна; – співання нецензурних пісень, розповідання вульгарних анекдотів групам людей; – вигуки, свист під час демонстрації кінофільмів; гвалт, крики з хуліганських мотивів біля вікон громадян у нічний час; – публічне справляння природних потреб у невідведених для цього місцях; – поява у громадському місці в оголеному вигляді; – самовільне без потреби зупинення комунального транспорту; – нанесення непристойних малюнків на тротуари, стіни, паркани, двері чи вчинення написів нецензурного змісту; – грубе порушення черг, що супроводжується ображенням громадян та проявом неповаги до них. 	<p>Особлива зухвалість – це порушення громадського порядку, що супроводжувалась, наприклад:</p> <ul style="list-style-type: none"> – насильством із завданням потерпілій особі побоїв або заподіяння тілесних ушкоджень; – знущання над потерпілим; – знищення чи пошкодження майна; – зривом масового заходу; – тимчасовим припиненням нормальної діяльності установи, підприємства чи організації, руху громадського транспорту тощо, що особа тривалий час уперто не припиняла. <p>Винятковим цинізмом можуть бути визнані дії, поєднані з демонстративною зневагою до загальноприйнятих норм моралі, наприклад: проявом безсоромності чи грубої непристойності, знущанням над хворим, дитиною, особою похилого віку або такою, яка перебувала у безпорадному стані тощо</p>

Якщо в діях осіб містяться ознаки злочинів (самоправство, завдання побоїв, заподіяння легких тілесних ушкоджень тощо) або проступків, то такі дії не можуть бути кваліфіковані як дрібне хуліганство¹⁷.

Установивши під час розгляду матеріалів про дрібне хуліганство в діях особи ознаки злочину, суддя має закрити провадження за ст. 173 КпАП і направити ці матеріали прокурору для вирішення питання про порушення кримінальної справи та організації її розслідування¹⁸.

Якщо ж під час розгляду матеріалів про дрібне хуліганство суддя встановить у діях порушника ознаки іншого адміністративного проступку, він повинен своєю вмотивованою постановою повернути зазначені матеріали органу внутрішніх справ для вирішення питання про відповідальність цієї особи згідно з чинним законодавством України¹⁹.

Особливості відмежування кваліфікації за ст. 185 КУпАП та ст. 342 КК України (табл. 7)

Злісною непокорю є відмова від виконання наполегливих, неодноразово повторених законних вимог чи розпоряджень працівника поліції при виконанні ним службових обов'язків, а також вчинення тих же дій щодо члена громадських формувань з охорони громадського порядку чи військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку або відмова, виражена в зухвалій формі, що свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок.

Слово «непокора», як зазначає законодавець, означає відмову від виконання або ігнорування виконання певної вимоги чи розпорядження.

Відповідальність за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського, а також вчинення тих же дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку передбачено статтею 185 КУпАП. Це правопорушення обов'язково передбачає наявність законної вимоги поліцейського. Вимоги поліцейського та їх розпорядження – акт, юридично рівнозначний наказу, що виражений у категоричній формі, – повинні бути законодавчо обґрунтовані. У протоколі про адміністративне правопорушення повинні бути відображені які саме законні вимоги були висунуті працівниками поліції. На жаль, в багатьох випадках у протоколі вказується, що особа «вчинила злісну непокору законній вимозі поліцейського(-их)», при цьому в протоколі не вказується, в чому полягали ці вимоги, що є підставою для закриття провадження по справі, у зв'язку з відсутністю складу адміністративного правопорушення.

¹⁷ Про судову практику у справах про хуліганств: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.2006 р. № 10. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06#Text>.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Там само.

Кваліфікуючою ознакою цього адміністративного правопорушення визначають спосіб його вчинення – злісність непокори, що є відмовою від виконання наполегливих, неодноразово повторених, проте водночас законних вимог чи розпоряджень поліцейського під час виконання ним службових обов'язків, або відмова, виражена в зухвалій формі, яка свідчить про явну зневагу до осіб, які охороняють громадський порядок.

Варто наголосити на тому, що злісна непокора:

1) виявляється в ігноруванні не раз повторених законних вимог або розпоряджень;

2) не повинна асоціюватися з активними діями, інакше такі дії можуть бути кваліфіковані як опір поліцейському або іншій особі, яка забезпечує публічний порядок;

3) відмова, виражена в зухвалій формі, яка повинна свідчити про явну зневагу до осіб, які охороняють публічний порядок;

4) можлива не лише в разі вербальної вимоги/розпорядження, а може бути наслідком конклюдентних дій поліцейського (вимога жестом руки із жезлом-відмашкою з катафотом; вимога жестом руки).

Опір – це активна фізична протидія здійсненню представником влади, працівником правоохоронного органу, державним виконавцем, приватним виконавцем, членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцем, уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, покладених на них службових обов'язків або обов'язків з охорони громадського порядку і державного кордону. При цьому дії того, хто чинить опір, можуть бути спрямовані безпосередньо проти особи, наприклад, представника влади (винний перешкоджає слідчому пройти в одну з кімнат квартири для проведення огляду місця події або обшуку) або проти предметів, необхідних для виконання цими особами своїх обов'язків (винний знищує документ, який прокурор намагався вилучити).

Опір характеризується такими ознаками:

1) він полягає в активних діях;

2) дії винного спрямовані на організм потерпілого, полягають у застосуванні фізичної сили до нього;

3) вони перешкоджають (протидіють) виконанню потерпілим своїх функцій, реалізації повноважень;

4) дії винного вчинені в момент виконання потерпілим покладених на нього обов'язків.

Для об'єктивної сторони необхідно, щоб опір виявлявся під час виконання зазначеними працівниками службових обов'язків або обов'язків по охороні громадського порядку і державного кордону.

Тобто критерій розмежування опору і непокори такий: в разі опору наявні активні дії, спрямовані безпосередньо на поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку чи військовослужбовця.

Непокора ж – це відмова від виконання законних вимог згаданих осіб. Вона не тягне за собою кримінальної відповідальності, крім випадків невиконання службовою особою законних вимог народного депутата України, депутата місцевої ради, передбачених статтею 351 КК України (перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради).

Таблиця 7

Особливості відмежування кваліфікації за ст. 185 КУпАП та ст. 342 ККУ

Ознака	Ст. 185 КУпАП	Ст. 342 КК України
Загальна відмінність	Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського виявляється в тому, що особа вперто не бажає виконувати розпорядження або дотримуватись вимоги поліцейського, які пред'являються особі на підставі повноважень, визначених законодавством України, зокрема Законом України «Про Національну поліцію».	На відміну від злісної непокори (ст. 185 КУпАП) вчинення опору (ст. 342 КУУ) полягає в активній фізичній протидії здійсненню поліцейським обов'язку з охорони громадського порядку.
Дії	<ul style="list-style-type: none"> – Нецензурна лайка у бік поліцейського. – Цинічні висловлювання або жести. – Спроба уникнути місця події. – Хватання поліцейського за формений одяг. – Груба відмова пройти (проїхати) до підрозділу поліції для складання протоколу тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> – Активний фізичний спротив під час затримання особи. – Вчинення бійки з працівником поліції. – Штовхання поліцейського.

Особливості відмежування кваліфікації за ст. 51 КУпАП від суміжних злочинів

Об'єктивна сторона правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 51 КУпАП, виражається у **дрібному викраденні чужого майна** шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати (матеріальний склад).

Крадіжка – таємне викрадення чужого майна (ст. 185 КК України).

Шахрайство – заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (ст. 190 КК України).

Привласнення – протиправне і безоплатне вилучення (утримання, неповернення) винним чужого майна, яке знаходилось у його правомірному володінні, з наміром в подальшому обернути його на свою користь чи користь третіх осіб (ст. 191 КК України).

Розтрата – незаконне і безоплатне витрачання (споживання, продаж, безоплатна передача, обмін, передача в рахунок погашення боргу тощо) винним чужого майна, яке йому ввірене чи перебувало в його віданні (ст. 191 КК України).

Відповідно, можна говорити про те, що дії, за які передбачена адміністративна відповідальність у ст. 51 КУпАП, охоплюють дії, відповідальність за які передбачена ст. 185, 190, 191 КК України, тобто об'єктивна сторона складу адміністративного правопорушення за ст. 51 КУпАП ширша за об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення за ст. 185 КК України.

Водночас потрібно розмежовувати кримінальні правопорушення та «Дрібне викрадення чужого майна, шляхом крадіжки» (стаття 51 КУпАП), оскільки є різниця між вартістю викраденого майна та санкціями, які можуть застосувати до винної особи. Дрібне викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Неоподаткований мінімум доходів громадян у цьому випадку дорівнює 1/2 прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 1 січня поточного року, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік»²⁰ він дорівнює 3028 гривень. Отже дії особи будуть підпадати під дрібне викрадення чужого майна, якщо не будуть перевищувати $(0,2 \times (50 \% \times 3028)) = 302,50$ грн. А у разі перевищення зазначеної суми для особи, яка вчинила крадіжку чужого майна, настає кримінальна відповідальність.

Особливості відмежування кваліфікації за ст. 44 КУпАП та ст. 309 КК України

Однією з кваліфікуючих ознак злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є розмір наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: значний, великий або особливо великий²¹. При його визначенні судам треба керуватися таблицями невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу²².

Невеликий розмір наркотичних засобів та психотропних речовин визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, спільно з

²⁰ Про Державний бюджет України на 2024 рік: Закон України від 09.11.2023 р. № 3460-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>.

²¹ Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02#Text>.

²² Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 р. № 188. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text>.

центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

З урахуванням того, що статтею 44 КУпАП передбачено відповідальність за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах, відповідальність за частиною першою статті 309 КК України настає в разі вчинення зазначених у цій частині незаконних дій з наркотичними засобами або психотропними речовинами у розмірах, які становлять величину між верхньою межею невеликих розмірів і нижньою межею великих розмірів, зазначених у таблицях невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу²³, табл. 8.

Таблиця 8

**Невеликі, великі та особливо великі розміри наркотичних засобів,
що знаходяться у незаконному обігу**

Назва наркотичного засобу	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
Бупренорфін	до 0,08	від 0,8 до 8,0	8,0 і більше
Декстропропоксифен	до 0,6	від 3,0 до 30,0	30,0 і більше
Дезоморфін	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
Канабіс – цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини роду коноплі або їх суміш (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавались вони екстракції, деструкції, гниттю чи враженню пліснявою	до 5,0	від 500,0 до 2500,0	2500,0 і більше
Канабісу смола – суміш відділеної смоли, пилку чи окремих подрібнених частин рослини коноплі або їх суміш, яка містить тетрагідроканабінол	до 0,5	від 50,0 до 500,0	500,0 і більше
Канабісу екстракти (настойки) – засіб, який отримують з будь-яких видів і сортів конопель або канабісу шляхом виділення (екстракції) різними способами і який містить тетрагідроканабінол	до 0,3	від 5,0 до 100,0	100,0 і більше

²³ Там само.

Назва наркотичного засобу	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
Героїн	до 0,005	від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
Опій ацетильований – засіб, що містить у своєму складі ацетильовані похідні алкалоїдів опію (у тому числі за наявності інших речовин)	до 0,005	від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
Етилморфіну гідрохлорид (діонін)	до 0,2	від 10,0 до 100,0	100,0 і більше
Кодеїн (основа та солі)	до 0,2	від 10,0 до 50,0	50,0 і більше
Кокаїн (основа та солі незалежно від наявності наповнювачів)	до 0,02	від 1,0 до 15,0	15,0 і більше
Метадон (фенадон)	до 0,02	від 1,6 до 20,0	20,0 і більше
Меткатинон (ефедрон)	до 0,01	від 3,0 до 50,0	50,0 і більше
Морфін (основа та солі)	до 0,03	від 2,5 до 12,5	12,5 і більше
Макова солома – цілі або різного ступеня подрібнення будь-які частини рослини виду «мак снотворний» або їх суміш (за винятком власне дозрілого насіння) незалежно від того, піддавались вони екстракції, деструкції, гниттю чи враженню пліснявою	до 50,0	від 500,0 до 5000,0	5000,0 і більше
Концентрат з макової соломи (опій екстракційний) – засіб, що отримують із макової соломи шляхом виділення (екстракції) різними способами і який містить хоча б один наркотичний алкалоїд або їх суміш (зокрема за наявності інших речовин)	до 0,5	від 50,0 до 250,0	250,0 і більше
Омнопон	до 0,03	від 3 до 75,0	75,0 і більше
Опій – сік снотворного маку, що згорнувся, у тому числі медичний, який містить хоча б один наркотичний алкалоїд або їх суміш (зокрема за наявності інших речовин)	до 0,1	від 50,0 до 250,0	250,0 і більше

Назва наркотичного засобу	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
Піритрамід (дипідолор)	до 0,03	від 1,5 до 25,5	25,5 і більше
Трамадол	до 0,5	від 5,0 до 50,00	50,00 і більше
Тримеперидин (промедол)	до 0,03	від 3,0 до 75,0	75,0 і більше
Фентаніл	до 0,0004	від 0,002 до 0,2	0,2 і більше
Метилфентаніл (альфа-метилгіофентаніл, альфа-метилфентаніл, ацетил-альфа-метилфентаніл, бетагідрокси-3-метилфентаніл, бета-гідроксифентаніл, 3-метилгіофентаніл, 3- метилфентаніл)	до 0,0002	від 0,001 до 0,1	0,1 і більше
Пентазоцин	до 2,0	від 20,0 до 200,0	200,0 і більше
Бензилморфін	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
3-моноацетилморфін	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
6-моноацетилморфін	до 0,01	від 0,1 до 1,0	1,0 і більше
АН-7921	до 0,03	від 2,5 до 12,5	12,5 і більше
Ацетилфентаніл	до 0,0004	від 0,002 до 0,2	0,2 і більше
MT-45 (IC-6)	до 0,005	від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
U-47700	до 0,005	від 1,0 до 10,0	10,0 і більше
4-FIBF (4-Fluoroisobutyrylfentanyl)	до 0,0004	від 0,002 до 0,2	0,2 і більше
Окфентаніл (A-3217; 2-fluoro MAF; methoxyacetyl fentanyl)	до 0,0002	від 0,001 до 0,1	0,1 і більше
Фуранілфентаніл (Fu-F; Furanyl fentanyl)	до 0,0002	від 0,001 до 0,1	0,1 і більше
Акрилфентаніл (Acryloylfentanyl; Acrylfentanyl; Акрилоїлфентаніл)	до 0,0002	від 0,001 до 0,1	0,1 і більше

Назва наркотичного засобу	Невеликі розміри (г)	Великі розміри (г)	Особливо великі розміри (г)
Карфентаніл (Carfentanyl; Carfentanila; Carfentanilum; R33799; 4-карбометоксифентаніл)	до 0,0002	від 0,001 до 0,1	0,1 і більше
Тетрагідрофуранілфентаніл (Tetrahydrofuranlylfentanyl; THE-F)	до 0,0002	від 0,001 до 0,1	0,1 і більше
Crotonylfentanyl	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
Valerylfentanyl (pentanoylfentanyl)	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
Cyclopropylfentanyl (CycP-F)	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
4F-BF (4-FBF, p-FBF; 4-fluorobutyrylfentanyl; 4-флуоробутирилфентаніл)	до 0,0004	від 0,004 до 0,04	0,04 і більше
2-fluorofentanyl (ortho-fluorofentanyl; o-fluorofentanyl; орто-флуорофентаніл)	до 0,0004	від 0,004 до 0,04	0,04 і більше
Methoxyacetylfentanyl (метоксиацетилфентаніл)	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
Cyclopentylfentanyl (cyclopentanoylfentanyl; Циклопентілфентаніл, циклопентаноілфентаніл)	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
U-48800	до 0,005	від 0,05 до 0,5	0,5 і більше
Adamantyl-THPINACA (ATHPINACA; ADTHPINACA)	до 0,015	від 0,15 до 1,5	1,5 і більше
SCH-5472	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
PF-03550096	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
PSB-SB-1202	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
3-CAF	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
URB-602	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
JB-336 (N-метил-3-піперидил бензилат)	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
JB-318 (N-етил-3-піперидил бензилат)	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше
Бензодіоксолфентаніл	до 0,0002	від 0,002 до 0,02	0,02 і більше

Розміри наркотичних засобів визначені на підставі наявної практики боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів та з урахуванням наявної міжнародної практики, що базується на визначеній добовій дозі (definite daily dose) (далі – ВДД) за даними Міжнародного комітету з контролю за наркотиками ООН. До невеликих розмірів віднесені ті, що не перевищують 10 ВДД²⁴.

Вирішуючи питання про кваліфікацію дій винного, суд повинен враховувати, що в тих випадках, коли вони були пов'язані з наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами різних видів, розмір цих засобів (речовин) визначається, зважаючи на їх загальну кількість. Якщо ж поряд із такими засобами чи речовинами предметом злочину був ще й прекурсор, неприпустимо об'єднувати їх кількість із кількістю останнього. Можна скласти лише кількість прекурсорів різних видів.

Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах тягнуть відповідальність за статтею 44 КУпАП.

Законодавство України чітко визначає предмет протиправних дій²⁵:

Наркотичні засоби – речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Психотропні речовини – речовини природні чи синтетичні, препарати, природні матеріали, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Об'єктивна сторона виявляється в таких незаконних діях:

Виробництво наркотичних засобів, психотропних речовин – усі дії, пов'язані із серійним одержанням наркотичних засобів, психотропних речовин з хімічних речовин та (або) рослин, включно з відокремленням частин рослин або наркотичних засобів, психотропних речовин від рослин, з яких їх одержують²⁶.

Придбання наркотичних засобів, психотропних речовин – це дії, пов'язані з набуттям цих предметів (за винятком викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) внаслідок купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання в подарунок, на відшкодування боргу тощо.

Зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин – це фактичне володіння наркотичними засобами, психотропними речовинами, що перебувають не при особі, а в певному обраному особою місці.

²⁴ Там само.

²⁵ Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. № 770. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#n11>.

²⁶ Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

Перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин у межах території України²⁷.

Пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів здійснюється шляхом відправки наркотичних засобів, психотропних речовин за допомогою пошти, багажем, якою-небудь людиною, іншим шляхом. Пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у поштових (зокрема міжнародних) відправленнях забороняється. Пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів як гуманітарної допомоги забороняється, за винятком випадків надзвичайного стану, якщо наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори направляються у відповідні регіони України за окремим рішенням Кабінету Міністрів України²⁸.

Зазначені дії тягнуть за собою відповідальність у випадку, коли вони здійснюються незаконно, тобто з порушенням вимог, встановлених законодавством.

Також кримінальна відповідальність передбачається і у випадку, коли зазначене правопорушення вчинюється особою повторно.

Мета протиправних дій: без мети збуту (для власних потреб); якщо з метою збуту (перепродажу), то настає кримінальна відповідальність за ст. 307 КК України.

Особа, що добровільно здала наркотичні засоби або психотропні речовини, які були в неї в невеликих розмірах і які вона виробила, виготовила, придбала, зберігала, перевозила, пересилала без мети збуту, звільняється від адміністративної відповідальності.

²⁷ Там само.

²⁸ Там само.

4. ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЮВАНИХ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала військові дії на території України, під час яких вчиняється геноцид української нації. Для позначення російської техніки окупантами були використані великі літери «Z», «V» та «O», які в подальшому стали символами російських військ, військової агресії російської федерації в Україні, путінського режиму, сторони російської федерації у війні з Україною. Ці літери використовуються під час військових дій, в інтернет-мережі, громадянами на транспорті, в громадських місцях України, держави-агресора та інших держав.

Правова проблематика питання полягає в тому, щоб встановити адміністративну відповідальність за дії, які пропагують російську агресію проти України, але тяжкість вчинюваного діяння не дозволяє встановити кримінальну відповідальність. Тобто запровадження адміністративної відповідальності дозволить справедливо призначити вид стягнення, пропорційного вчинюваному діянню. Крім того, наша позиція полягає в уніфікації усіх ворожих символів та запровадження правової термінології для того, щоб не змінювати кодифікований акт з появою нових ворожих символів у майбутньому.

Питання правової кваліфікації виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, а також протидії таким злочинам в основному досліджували науковці кримінально-правової науки: М. Бабак, А. Васильєв, О. Дудоров, В. Комарницький, С. Мохончук, Є. Письменський, І. Усенко, Ю. Філей, М. Хавронюк та інші. Водночас вивчення правових аспектів адміністративної відповідальності за виготовлення та пропаганду подібних символів, наприклад георгіївської стрічки, на фундаментальному рівні проведено не було.

Встановлення адміністративної відповідальності за демонстрацію символів військової агресії російської федерації набуває своєї актуальності, адже пересічні громадяни України з різних причин продовжують вчинювати такі дії, а відповідальність в чинному законодавстві відсутня. Справедливо зазначити, що кримінальна відповідальність за виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів передбачена ст. 436-1 КК України²⁹⁻³⁰, однак акценту на військовій агресії російської

²⁹ Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>.

федерації у статті не зроблено. Крім того, відмежування кримінальної та адміністративної відповідальності повинно відбуватися залежно від тяжкості вчиненого діяння. В Україні продовжують відбуватися випадки, коли поодинокі громадяни України, будучи не повною мірою поінформованими або через якісь власні переконання, демонструють георгіївську стрічку, літери «Z», «V», «O», прапори Радянського Союзу тощо. Наприклад, популярним в інтернет-мережі став випадок, коли особа похилого віку демонструвала прапор Радянського Союзу під час звільнення одного з населених пунктів України збройними силами³¹. Тяжкість вчиненого діяння не дозволяє кваліфікувати дії такої особи як злочин, проте адміністративної відповідальності за такі дії не передбачено³².

Також зауважимо, що у Верховній Раді України зареєстровано законопроект, який передбачає кримінальну відповідальність за використання символіки російського фашизму у вигляді літер «Z» та «V» латинської абетки³³. Відомо, що саме ці розпізнавальні знаки рашисти наносять на бойову техніку у військах, що залучені для вторгнення в Україну. Також цей приклад підхоплений російською пропагандою, і використовується у сучасній путінській росії буквально у всіх сферах життя, а російськими громадянами й емігрантами – і за кордоном. Вже зараз світ сприймає «свастику XXI сторіччя» як символ підтримки путінського режиму та широкомасштабного вторгнення росії на територію України. Європейські країни поступово вводять загальну заборону та покарання за використання літери «Z» на підтримку військової агресії рф проти України. Відповідні рішення наразі ухвалюються у Литві³⁴, Чехії³⁵ та двох федеративних землях Німеччини – Баварії та Нижній Саксонії³⁶.

³⁰ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%81%D1%82#w1_7.

³¹ «Бабця для всієї Росії». Як українка з прапором СРСР стала символом і що сама про це думає. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61462365>.

³² Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

³³ Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів щодо заборони використання символіки підтримки нападу Російської Федерації на Україну: проект Закону України від 28.03.2022 р. № 7220. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39306>.

³⁴ Сейм Литви схвалив у першому читанні заборону георгіївської стрічки, символів Z та V. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3439351-seym-litvi-shvaliv-u-pershomu-chitanni-zabo-ronu-georgijivskojji-strichki-simvoliv-z-ta-v.html>.

³⁵ Чехія хоче заборонити символ російських окупантів «Z» як нову свастику. URL : https://zaxid.net/chehiya_hoche_zaboroniti_simvol_z_pririvnyavshi_do_natsistskoyi_svastiki_n1537938.

³⁶ Німеччина вводить кримінальну відповідальність за використання «російської свастики» Z. URL : <https://www.unian.ua/war/viyna-v-ukrajini-nimechchina-vvodit-kriminalnu-vidpovidalnist-za-vikoristannya-simvolu-z-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11763502.html>.

З іншого боку, ми не знаємо, які ще знаки або предмети можуть стати символами нацизму або фашизму у подальшому, тому конкретизувати у статті КУпАП такі символи вважаємо зайвим. Об'єднуючи за принципом ворожої спрямованості, враховуючи бланкетний характер норм адміністративного права, вважаємо, що уніфікація норми, яка передбачає адміністративну відповідальність за демонстрацію та пропаганду ворожих символів, є найбільш доречним рішенням в умовах сьогодення.

Згідно з тлумачним словником ворогом є той, хто перебуває в стані ворожнечі, боротьби з ким-небудь; недруг, супротивник³⁷, а символ – це умовне позначення якогось предмета, поняття або явища³⁸. Тобто ворожим символом в межах нашого законодавства варто вважати умовне позначення ворожого ставлення до України, українського народу, української національності. Визнання ворожими символами – це компетенція Кабінету Міністрів України, який з огляду на оперативну обстановку в державі власним рішенням повинен відносити конкретні символи до категорії ворожі. Ознаками ворожості символів повинні стати: це умовне позначення, тобто таке, яке викликає асоціацію; використання символу для позначення агресивного, недоброзичливого ставлення; суб'єктами такого діяння можуть бути фізичні або юридичні особи, держави; спрямованість визначених нами символів до України, українського народу або української національності; символ повинен асоціативно сприйматися в нашій державі як ворожий на державному рівні.

Подібна норма вже наявна у складі КУпАП, а саме зміст статті 173-3 КУпАП, який містить склад адміністративного правопорушення за виготовлення та використання георгіївської стрічки³⁹, яка теж є символом військової агресії. Однак зазначена норма є так би мовити «мертвою», адже під час її запровадження відбулася низка правових прогалин, наприклад, не визначений суб'єкт, який має право складати протоколи про такі адміністративні правопорушення. Тому, на нашу думку, ця норма потребує свого удосконалення та розширення з урахуванням оперативної обстановки в Україні на цьому етапі свого розвитку. Тож для унеможливлення підтримки війни, сил російської федерації, ворожої пропаганди, поширення агресії тощо пропонуємо запровадити адміністративну відповідальність за виготовлення та використання знаків нацистської російської федерації.

³⁷ Словник української мови: в 11 т. 1970. Т. 1. С. 739. URL : <http://sum.in.ua/s/vorogh>.

³⁸ Словник української мови : в 11 т. 1978. Т. 9. С. 174. URL : <http://sum.in.ua/s/symvol>.

³⁹ Про внесення зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо заборони виготовлення та пропаганди георгіївської (гвардійської) стрічки: Закон України від 16.05.2017 р. № 2031-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2031-19#n5>.

На нашу думку, найбільш доречним є вироблення положень та прийняття Верховною Радою України нового Закону, який би вніс зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо заборони виготовлення та використання ворожих символів, з метою визначення правових основ заборони використання ворожої символіки, а також встановлення адміністративної відповідальності за порушення цієї заборони.

Законопроект повинен внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та встановити адміністративну відповідальність у вигляді штрафу або адміністративного арешту на строк до п'ятнадцяти діб з конфіскацією майна за виготовлення, демонстрування, поширення, а також використання ворожої символіки. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері правового регулювання є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Ухвалення цього законопроекту не потребуватиме додаткових видатків із Державного бюджету України.

Ухвалення законопроекту повинно сприяти засудженню агресії російської федерації (а в подальшому – будь-якої іншої держави або організації) проти України, недопущення підтримки нападу російської федерації (а в подальшому – будь-якої іншої держави або організації) на Україну та використання символіки такої підтримки, а також встановлення відповідальності за виготовлення, поширення та використання символіки підтримки окупанта на території України.

З огляду на сказане, пропонуємо статтю 173-3 КУпАП⁴⁰ викласти у такій редакції:

«Стаття 173-3. Виготовлення та використання ворожих символів.

Публічне використання, демонстрація або носіння ворожих символів чи їх зображення –

тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією ворожого символу або предметів, що містять його зображення.

Виготовлення або поширення ворожих символів чи їх зображення, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб з конфіскацією ворожого символу або предметів, що містять його зображення.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб з конфіскацією ворожого символу або предметів, що містять його зображення.

⁴⁰ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною другою цієї статті, –

тягнуть за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк п'ятнадцять діб з конфіскацією ворожого символу або предметів, що містять його зображення.

Примітка:

Ворожим символом варто вважати символи, які демонструють вороже, недоброзичливе ставлення до України, українського населення, української нації, пропагують військову агресію, порушення територіальної цілісності, нацизм, геноцид тощо (наприклад, георгіївська стрічка, великі латинські літери «Z», «V» та «O» тощо). Символи визнаються ворожими відповідною постановою Кабінету Міністрів України»⁴¹.

Незважаючи на те, що стаття 173-3 вже міститься в КУпАП, маємо визначити компетенцію державних органів щодо вирішення таких справ та складання протоколу про адміністративні правопорушення, адже Закон⁴², який встановлював адміністративну відповідальність за виготовлення та пропаганди георгіївської (гвардійської) стрічки упустив цей момент, що створило колізію норм права, а статтю 173-3 КУпАП неробочою.

Тож пропонуємо визначити компетенцію суду щодо вирішення таких справ, адже запропонована норма посягає на національну безпеку держави, а санкція запропонованої статті містить стягнення у вигляді адміністративного арешту, який має право призначати виключно суддя. Тому частину 2 статті 221 КУпАП після слів «173-2» пропонуємо доповнити словами «173-3».

Компетенцію щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення вважаємо за необхідне надати Національній поліції України, бо саме поліцейські переважно реагують на подібні демонстративні дії правопорушників, а компетенції щодо правомірного реагування на них не мають. Тому абзац перший частини першої статті 255 КУпАП після слів «173-2» пропонуємо доповнити словами «173-3».

Наголосимо також на тому, що відмежування кримінальної та адміністративної відповідальності відбуватиметься за ступенем суспільної небезпеки діяння. Важливість встановлення саме адміністративної відповідальності обґрунтовується пропорційністю відповідальності за вчинювані дії.

⁴¹ Завістовський О. Д. Адміністративна відповідальність за виготовлення або використання ворожих символів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4(1). С. 226-230.

⁴² Про внесення зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо заборони виготовлення та пропаганди георгіївської (гвардійської) стрічки: Закон України від 16.05.2017 р. № 2031-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2031-19#n5>.

Об'єктивна сторона запропонованого нами правопорушення має виявлятися в активних діях: виготовлення, поширення, публічне використання, носіння, демонстрація ворожих символів. Саме дії, а не бездіяльність становитимуть об'єктивну сторону правопорушення. Відповідно, склад проступку є формальним, тому відповідальність настає незалежно від наслідків вчинюваного діяння.

Об'єктом правопорушення, яке ми пропонуємо запровадити, є суспільні відносини, які встановлюють громадський порядок та громадську безпеку. Безпосереднім об'єктом є спокій громадян та правопорядок в державі. Характерною особливістю правопорушення є його предмет – ворожі символи, належність до яких того чи іншого предмета, форми, літери, малюнку тощо визначається рішенням Кабінету Міністрів України, наприклад у постановах «Про віднесення латинських великих літер «Z», «V», «O» до категорії ворожі символи», «Про визнання георгіївської стрічки ворожим символом» тощо.

Суб'єктивна сторона виявляється у формі прямого умислу, адже особа повинна розуміти, що символ, який є предметом правопорушення, вона публічно демонструє і тим самим пропагує агресію російської федерації або будь-якої іншої держави або організації.

Суб'єкт правопорушення – загальний, тобто фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку.

Кваліфікуючими ознаками правопорушення пропонуємо вважати повторність, про що безпосередньо вказано у нормі статті.

Підсумовуючи, варто наголосити на актуальності вибраного напряму дослідження, а також необхідності впорядкування законодавства відповідно до вимог сучасного розвитку українського суспільства, а також його відповідності принципам відповідальності як такої. Запровадження у правове поле категорії «ворожі символи» вирішує проблему уникнення відповідальності у випадку появи нових, раніше ще невідомих символів агресії. А запровадження саме адміністративної відповідальності за публічні дії з ворожими символами забезпечить справедливість українського правосуддя відповідно до суспільної небезпеки вчиненого діяння.

Також у межах цього підрозділу ми зосередимося на заходах адміністративної відповідальності за порушення таких обмежень, як комендантська година та спеціальний режим затемнення, запропонований авторами проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану» (реєстр. № 7356 від 09.05.2022)⁴³. Крім того, дослідимо судову

⁴³ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану : проєкт Закону України від 9 травня 2022 р. реєстр. № 7356. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39569>

практику реагування на такі порушення сьогодні з метою запровадження алгоритму для поліцейських в умовах відсутності складу відповідного адміністративного правопорушення.

У згаданому нами проєкті передбачено доповнення статтею 210-2 КУпАП⁴⁴, якою встановлено адміністративну відповідальність за порушення встановлених обмежень в умовах воєнного стану. Зокрема, у першій частині зазначено, що є адміністративним правопорушенням – порушення комендантської години, а в другій частині – порушення особливого режиму світломаскування під час воєнного стану. Аналізуючи норми, запропоновані авторами законопроєкту, можна запропонувати декілька напрямів його вдосконалення.

Варто зазначити, що поняття «комендантська година» та «особливий режим світломаскування» не визначені на законодавчому рівні. Водночас опосередковано у п. 5 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» законодавець ототожнює комендантську годину із забороною перебування у певний період доби на вулицях та інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень⁴⁵.

Обмеження, запроваджені під час комендантської години в Україні, дозволяють відмітити, що обмеження не лише пересування людей, а й руху автотранспорту є частиною цього режиму, про що наголошується в запропонованих нормах. Змінилися режими роботи підприємств, установ, організацій, транспортних шляхів тощо. Крім того, обмеження вводяться не обов'язково в темний час доби, мають значення часові межі (в окремих випадках, навіть декілька діб).

Тобто спроба авторів законопроєкту визначити поняття «комендантська година» у положеннях КУпАП є неповною, і ми не вважаємо її необхідною, оскільки бланкетний характер положення дає змогу стверджувати, що сутність комендантської години повинна додатково розкриватися в окремому законі чи підзаконному акті (поняття, ознаки та умови запровадження режиму комендантської години, суб'єктів та інші специфічні питання) для унеможливлення підміни понять або створення юридичних прогалів у майбутньому. Також, зважаючи на назву статті, пропонуємо у частині першій залишити слова «під час дії воєнного стану».

Те ж саме стосується спеціальних режимів світломаскування. Кабінетом Міністрів України розширено тлумачення світломаскування до приховування від спостереження повітряним і наземним противником світлових демаскувальних ознак діяльності військ, військових об'єктів, а

⁴⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. Верховна Рада УРСР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.

⁴⁵ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

також населених пунктів, об'єктів економіки та державного управління⁴⁶. Оскільки розробники Проєкту не визначили це поняття, які обмеження передбачені під час запровадження такого режиму – незрозуміло (наприклад, чи дозволено приглушене світло, світло від сигналізації, від ліхтариків, наскільки воно може бути яскравим тощо). Також не визначено, який суб'єкт повинен ухвалити рішення про встановлення такого режиму. Знову ж таки бланкетний характер норми щодо відповідальності за порушення режиму світломаскування дозволяє авторам використовувати формулювання, але регулювання потребує подальшого розвитку шляхом вжиття додаткових дій для роз'яснення понять та їхніх характеристик.

Аналіз норм, запропонованих авторами проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану» (реєстр. № 7356 від 09.05.2022)⁴⁷, дозволяє зробити висновок щодо його актуальності та своєчасності.

Найбільш доречним, на нашу думку, є положення щодо доповнення КУпАП статтею 210-2, яка встановлює адміністративну відповідальність за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану. Вивчення норми в цілому дозволяє здійснити адміністративно-правову характеристику правопорушення⁴⁸.

Тож родовим об'єктом правопорушення є суспільні відносини у сфері встановленого порядку управління, а безпосередньо правопорушення посягає на встановлений режим комендантської години та спеціальний режим світломаскування.

Об'єктивна сторона виявляється у двох діях: порушення комендантської години (частина перша) та порушення спеціального режиму світломаскування (частина друга). Обов'язковим елементом об'єктивної сторони цього правопорушення є умови, за яких вчиняється правопорушення – під час дії воєнного стану. Режим воєнного стану вводиться в дію Указом Президента України на всій території держави або на окремій його частині у разі

⁴⁶ Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 р. № 573. *Кабінет Міністрів України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#Text>.

⁴⁷ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану: проєкт Закону України від 09.05.2022 р. № 7356. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39569>.

⁴⁸ Дрок І. С. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 238-240.

збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності⁴⁹.

Склад адміністративного правопорушення, відповідальність за яке буде передбачена статтею 210-2 КУпАП, є формальним, тобто для кваліфікації діянь правопорушника не потрібне настання наслідків, достатньо вчинюваних дій: саме активних дій, а не бездіяльності.

Суб'єктивна сторона характеризується виною у формі прямого умислу, адже в умовах дії воєнного стану може бути лише свідоме порушення встановлених обмежень. Мотив, мета та емоційний стан особи не впливають на кваліфікацію правопорушення.

Суб'єкт цього правопорушення – загальний, тобто фізична осудна особа, яка на момент вчинення правопорушення досягла віку, з якого настає адміністративна відповідальність (16 років).

Аналіз норми дозволяє запропонувати декілька напрямів її удосконалення. Варто зазначити, що на нормативному рівні поняття «комендантська година» та «спеціальний режим світломаскування» не визначено. Практика введених обмежень під час запровадження комендантської години в Україні дозволяє акцентувати на тому, що не тільки обмежене пересування людей та рух автотранспорту становить зміст такого режиму, на чому наголошено в запропонованій нормі. Змінився режим роботи підприємств, установ, організацій, транспортна розв'язка тощо. Тобто намагання авторів визначити у нормі статті КУпАП поняття «комендантська година» є неповним, а на нашу думку, і не є потрібним, адже бланкетний характер норми дає змогу окремо розкрити зміст поняття комендантської години, особливості та умови запровадження такого режиму, суб'єктів його встановлення та інші докладні питання в окремому законі або підзаконному акті з метою унеможливлення підміни понять або створення юридичних прогалин у майбутньому. Крім того, зважаючи на назву статті, формулювання «під час дії воєнного стану» варто залишити у першій її частині. Те саме стосується спеціального режиму світломаскування, адже визначення поняття нормотворці не дають, які обмеження – не зрозуміло (наприклад, чи дозволяється приглушене світло, наскільки саме воно може бути яскравим, чи дозволяється світлова сигналізація автомобілів, тощо). Також не встановлено, який суб'єкт повинен ухвалювати рішення про встановлення такого режиму. Знову ж таки бланкетний характер норми дозволяє формулювання, використане авторами, проте потребує подальшого нормативного відпрацювання шляхом ухвалення додаткових актів з метою роз'яснення понять та їх особливостей.

Крім того, автори проаналізованого нами проєкту пропонують встановити адміністративну відповідальність за порушення комендантської

⁴⁹ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

години в прикордонній смузі та доповнити відповідною частиною статтю 202 КУпАП⁵⁰.

Згідно з підпунктом 3 пункту 2 Положення про прикордонний режим, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Про прикордонний режим» від 27 липня 1998 р. № 1147, прикордонна смуга – ділянка місцевості, яка встановлюється безпосередньо вздовж державного кордону на його сухопутних ділянках або вздовж берегів прикордонних річок, озер та інших водойм, завширшки 5 кілометрів від лінії державного кордону, але не може бути меншою від ширини смуги місцевості, що розташована в межах від лінії державного кордону до лінії прикордонних інженерних споруд. При цьому до прикордонної смуги не включаються населені пункти і місця масового відпочинку населення⁵¹.

Водночас, на нашу думку, в умовах воєнного стану більш важливими для контролю за виконанням умов запровадження комендантської години є ті території, які вважаються не прикордонними, а прифронтовими. Проте після припинення бойових дій і виведення військ агресора на територію російської федерації у прикордонній зоні може знадобитися більш ретельний контроль за виконанням умов комендантської години.

Зважаючи на вищевикладене, пропонуємо не виключати термін «прикордонна зона» із запропонованої норми КУпАП, а після слова «смуги» у диспозиції статті, яку ми аналізуємо, додати слова «і прикордонна зона». Поняття прифронтової зони та віднесення окремих територій України до прифронтової зони мають визначатися також нормативно, наприклад, відповідними постановами Кабінету Міністрів України.

Водночас варто звернути увагу на інші обмеження, пов'язані з введенням воєнного стану в Україні, за порушення яких передбачена адміністративна відповідальність. Зокрема, автори законопроекту встановили адміністративну відповідальність за порушення правил продажу алкогольних напоїв у період воєнного стану, доповнивши зміст статті 156 КУпАП частиною кваліфікуючого змісту⁵².

Висловлена позиція виглядає незрозумілою, оскільки норма загалом передбачає відповідальність за порушення правил торгівлі пивом,

⁵⁰ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень

в умовах дії воєнного стану: проєкт Закону України від 09.05.2022 р. № 7356. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39569>.

⁵¹ Про прикордонний режим: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 р. № 1147. *Кабінет Міністрів України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-98-%D0%BF#Text>.

⁵² Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень

в умовах дії воєнного стану: проєкт Закону України від 09.05.2022 р. № 7356. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39569>.

алкогольними та слабоалкогольними напоями. Враховуючи бланкетний характер норми, можна сказати, що на період дії воєнного стану уповноважені особи можуть ухвалювати рішення не лише про обмеження продажу алкогольних напоїв, а й пива та слабоалкогольних напоїв. Тому рекомендуємо в змісті частини 5 статті 156 КУпАП після слова «продажу» додати слово «пиво», а після слова «алкогольних» – слово «слабоалкогольних». Тобто розширити зміст запропонованої редакції частини статті.

Шляхом подальшого аналізу проекту можна визначити доцільність та необхідність запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах воєнного стану шляхом введення статті 210-2 КУпАП. Це важлива частина матеріального адміністративного права, але для того щоб гарантувати її реалізацію, необхідно запровадити відповідні процесуальні механізми.

Автори законопроекту наділяють уповноважених працівників Національної поліції України повноваженнями розглядати справи про такі проступки та пропонують зміни до статті 222 КУпАП⁵³. Але оскільки змін до статті 255 КУпАП не запропоновано, то суб'єкти, які повинні складати протоколи про такі адміністративні правопорушення, не визначені.

Відповідно до частини 2 статті 258 КУпАП⁵⁴ «Випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається» протокол не складається у разі вчинення адміністративних правопорушень, розгляд яких віднесено до компетенції Національної поліції. Але частина 5 цієї ж норми говорить нам про те, що, якщо під час складання постанови у справі про адміністративне правопорушення особа оспорить допущене порушення і адміністративне стягнення, що на неї накладається, то уповноважена посадова особа зобов'язана скласти протокол про адміністративне правопорушення відповідно до вимог статті 256 КУпАП, крім випадків притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 185⁻³ цього Кодексу, правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі зафіксованих в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті, зафіксовані за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, зокрема в автоматичному режимі, та правопорушень, передбачених статтею 132⁻² цього Кодексу, або порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису). Цей протокол є додатком до постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Як бачимо, не є винятком і запропонована стаття 210-2 КУпАП про те, що у разі оскарження рішення поліції протокол не складається. Якщо поліція не має повноважень складати протоколи про такі адміністративні порушення,

⁵³ Там само.

⁵⁴ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. Верховна Рада УРСР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.

може виникнути прогалина у законодавстві, рішення поліції оскаржуватимуться, і норма не працюватиме. З огляду на викладене, пропонуємо доповнити статтю 255 КУпАП⁵⁵ та надати компетенцію уповноваженим особам Національної поліції складати протоколи про адміністративні правопорушення за статтею 210-2 КУпАП.

Наголосимо, що нами проаналізовані норми Проекту Закону⁵⁶, який так і не ухвалений Верховною Радою України впродовж року. Саме тому маємо розуміти, як варто діяти поліцейським у випадку виявлення порушення комендантської години та режиму світломаскування, які запроваджені на території України або в окремих її місцевостях під час дії воєнного стану.

З метою забезпечення здійснення контрольних заходів під час введення комендантської години встановлено пропускний режим, перепустки видаються особам за рішенням коменданта (за погодженням з військовим керівництвом). У разі порушення особою відповідної заборони під час воєнного стану, встановленої в регіоні місцезнаходження особи, уповноважена особа має право вимагати пред'явлення документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України чи її спеціальний статус. У разі відсутності в особи документів уповноважена особа затримує її на строк, визначений КУпАП для встановлення її особи⁵⁷.

Однак положення КУпАП конкретно визначає підстави (склади адміністративних правопорушень) затримання особи поліцейськими, про що зазначається у протоколі. Отже, маємо констатувати недосконалість механізму затримання особи за порушення обмежень, визначених в період дії режиму воєнного стану.

Одним із шляхів вирішення цього питання є практика органів та підрозділів Національної поліції, які за невиконання законних вимог поліцейського припинити порушення комендантської години притягають винних осіб до адміністративної відповідальності за ст. 185 КУпАП. Такий алгоритм діяльності поліцейських підтриманий судовою гілкою влади. Зокрема:

25.03.2022 приблизно о 20 год 30 хв гр. ОСОБА_1 знаходився по вул. М. Житомирська в м. Радомишль під час комендантської години в умовах військового стану в н'яному вигляді та не виконав законну вимогу працівників поліції пред'явити документи, що посвідчують особу,

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану: проект Закону України від 09.05.2022 р. № 7356. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39569>.

⁵⁷ Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1456. *Кабінет Міністрів України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text>.

висловлювався в грубій формі в бік поліцейських, чим вчинив правопорушення, передбачене статтею 185 КУпАП. 30.03.2022 Радомишльський районний суд Житомирської області постановив визнати винним ОСОБА_1 у вчиненні правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП, та призначити йому адміністративне стягнення у виді штрафу в сумі 136,00 грн⁵⁸.

Також прикладом є:

19 червня 2022 року о 01 год 30 хв ОСОБА_2 перебував в АДРЕСА_2, чим порушив вимоги Указу Президента України від 24.02.2022 «Про введення воєнного стану в Україні», Постанови КМУ від 08.07.2020 № 573 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану», наказу Волинської обласної військової адміністрації від 24.02.2022 «Про запровадження комендантської години на території Волинської області». На вимогу припинити правопорушення не реагував, вів себе зухвало, чим вчинив злісну непокору законній вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків. Своїми діями ОСОБА_2 вчинив правопорушення, передбачене ст. 185 КУпАП. Винність ОСОБА_2 у вчиненні вказаного адміністративного правопорушення доведена фактичними даними, викладеними в протоколі про адміністративне правопорушення серії ВАБ № 034118 від 19.06.2022, матеріалами справи. За результатами розгляду справи 20.07.2022 Шацький районний суд Волинської області постановив визнати винним ОСОБА_1 у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП, та призначити йому адміністративне стягнення у виді штрафу в розмірі 8 (вісім) неоподатковуваних доходів громадян, що становить 136 грн (сто тридцять шість гривень)⁵⁹.

Маємо погодитися з позицією суду та рекомендувати запроваджений алгоритм дій поліцейським у випадку виявлення порушення обмежень, встановлених на час дії воєнного стану.

Виявлені нами проблемні питання акцентують актуальність вибраного напрямку дослідження, а також вимагають негайного встановлення адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах воєнного часу. Водночас варто ще раз наголосити на необхідності достатньої деталізованої нормативно-правової бази для запобігання підміні понять та використання правових прогалин у судовій практиці оскарження рішень поліції, а також на необхідності вдосконалення процесуальних механізмів реалізації запропонованих матеріально-правових норм⁶⁰.

⁵⁸ Постанова Радомишльського районного суду Житомирської області від 30.03.2022 р. у справі № 289/518/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103795269>.

⁵⁹ Постанова Шацького районного суду Волинської області від 20.07.2022 р. у справі № 170/259/2. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105347792>.

⁶⁰ Дрок І. С. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених обмежень під час дії режиму воєнного стану. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2023. № 2 (6). С. 87-91.

Окрім окреслених питань, тривале ведення бойових дій в окремих районах України є одним із суттєвих факторів, що зумовлює значне розповсюдження зброї та вибухівки і призводить до численних випадків їх незаконного накопичення, зберігання, використання під час вчинення злочинів. Національна поліція систематично здійснює організаційні, практичні та превентивні заходи із протидії кримінальним правопорушенням, вчиненим з використанням зброї, протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин на території України. Послідовна реалізація заходів сприяла документуванню впродовж 2021-2023 років значної кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних з використанням зброї. Зокрема, у 2021 році Національною поліцією викрито понад 3,9 тисяч кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, незаконним виготовленням, переробкою чи ремонтом вогнепальної зброї або незаконним виготовленням бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв⁶¹. За результатами вжитих заходів розкрито 3,5 тисяч таких кримінальних правопорушень. Внаслідок вжитих заходів за 2022 рік кількість виявлених кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним поводженням зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами зросла на 13 % (до 4,5 тисяч)⁶². Упродовж 2023 року кількість виявлених фактів незаконного поводження зі зброєю збільшилася ще на 18 % (до 5,3 тисяч), що пов'язано зі зростанням кількості зброї та боєприпасів у цивільного населення країни, зокрема трофейної, унаслідок продовження збройної агресії РФ проти України. Розкрито на 29 % (з 3,4 тисяч у 2022 році до 4,4 тисяч у 2023 році) більше таких злочинів⁶³.

У 2021 році з незаконного обігу вилучено майже 1,2 тисячі одиниць вогнепальної зброї, 88,4 тисяч набоїв, а також 2,2 тисяч гранат, мін та боєприпасів. Одним із негативних наслідків перебування в незаконному обігу значної кількості вогнепальної зброї є вчинення у 2021 році 288 кримінальних правопорушень з її використанням, з них 257 – розкрито. Зокрема, з початку 2021 року в органах та підрозділах поліції зареєстровано 40 умисних вбивств та замахів, вчинених з використанням вогнепальної зброї та вибухових речовин. Завдяки скоординованим заходам поліція розкрила 35 таких правопорушень. Дієвим засобом боротьби з незаконним обігом зброї, що допомагає найбільш якісно задокументувати протиправну діяльність та отримати необхідну доказову базу, є контроль за вчиненням

⁶¹ Звіт Національної поліції України за 2021 рік. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf.

⁶² Звіт Національної поліції України за 2022 рік. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/%20%D0%9D%D0%9F%D0%A3%20%D0%B7%D0%B0%202022%20%D1%80%D1%96%D0%BA_.pdf.

⁶³ Звіт Національної поліції України за 2023 рік. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf.

кримінального правопорушення у вигляді оперативної закупки та контрольованого постачання. Наприклад, у 2021 році проведено майже 200 оперативних закупок вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухівки⁶⁴. У 2023 році вилучено вже 5,2 тисячі одиниць вогнепальної зброї, у тому числі 1,6 тисячі – автоматичної, 995 – нарізної, 1,7 тисячі – переробленої на вогнепальну та іншої вогнепальної зброї, 34,6 тисячі гранат, мін, боєприпасів та вибухових пристроїв, 921 гранатомет, понад 2,9 тонни вибухових речовин та 1,8 мільйонів набоїв⁶⁵. Статистика підтверджує актуальність вивчення тематики відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом зброї, адже стрімке зростання кримінального використання вогнепальної зброї в Україні впливає на рівень безпеки в державі, а відповідно і на рівень дотримання демократичних принципів державотворення.

Адміністративна відповідальність за порушення правил дозвільної системи щодо обігу зброї.

Стаття 190. Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї

Об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері державного контролю за придбанням, зберіганням, передачею іншим особам або продажем вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї.

Об'єктивна сторона виражається у придбанні, зберіганні, передачі іншим особам або продажі вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с без дозволу органів Національної поліції (формальний склад). Тобто – це протиправність дій винних осіб: акт незаконного придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної або пневматичної зброї.

У разі порушення цієї статті до адміністративної відповідальності можна притягувати як особу, яка продає (передає) зброю, так і особу, яка її купує (приймає).

ВАЖЛИВО!!! Необхідно звернути увагу, що диспозиція ст. 190 КУпАП передбачає відповідальність зокрема за зберігання зброї без документа дозвільного характеру. У випадку зберігання зброї з дозволом, термін дії якого закінчився, зазначені дії потрібно кваліфікувати за ст. 192 КУпАП.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктом правопорушення може бути особа, якій виповнилося 16 років.

⁶⁴ Звіт Національної поліції України за 2021 рік. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf.

⁶⁵ Звіт Національної поліції України за 2023 рік. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf.

Суб'єктом порушень встановленого порядку щодо обігу й використання зброї можуть бути дві категорії осіб:

- громадяни, які не мають дозволу органів Національної поліції («неправильне» володіння) на право придбання і зберігання зброї, а також передачі самовільно або продажу іншим особам рушниці;

- громадяни, які мають дозволи органів Національної поліції на право придбання або зберігання зброї, але які передали або продали іншим особам належну їм на законних підставах зброю без дозволу органів Національної поліції.

У першому випадку громадяни можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за кожне з вказаних порушень, а в другому – винні особи відповідають тільки за незаконний продаж або передачу зброї.

Примітка. Протоколи за ст. 190 КУпАП «Порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї» складають посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи – суди (судді).

Стаття 191. Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері обігу і використання зброї.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у порушенні правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с і бойових припасів.

Об'єктивна сторона може виявлятися у таких діях:

- зберігання зброї в домашніх умовах без чохла в зібраному вигляді і зарядженому стані (аналогічно перевезення зброї в такому стані в транспорті);

- зберігання зброї в незачинених або зі слабкими запорами шафах і ящиках, що не виключають доступ до зброї сторонніх осіб;

- спільне зберігання зброї і бойових припасів;

- розвішування зброї і патронташів з бойовими припасами на стінах у житлових кімнатах і інших приміщеннях;

- зберігання зброї на дачах, у гаражах, сараях, у багажниках автомобілів тощо;

- зберігання зброї в гуртожитках (крім сімейного), у вахтових, тимчасових приміщеннях тощо;

- передача на зберігання зброї родичам, знайомим й іншим особам (крім випадків, передбачених законом);

– носіння або перевезення зброї громадянами без наявного дозволу на це органів Національної поліції.

ВАЖЛИВО!!! Необхідно звернути увагу, що п. 12.12 Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затверджена наказом МВС України № 622 від 21.08.1998, передбачає зброя, бойові припаси до неї, основні частини зброї, пристрої та патрони до них, що належать громадянам, мають зберігатися в металевих ящиках, сейфах, спеціально виготовлених для зберігання зброї, за місцем їх постійного проживання або в місцях тимчасового перебування власників (дачних будинках тощо), про що повідомляються органи поліції. При цьому зброя, пристрої повинні бути в розрядженому стані.

Будь-яких додаткових вимог для громадян щодо облаштування сейфів для зберігання зброї: товщина стінок, наявність додаткових замків, посиленні петлі тощо НЕ передбачено.

Суб'єктами цих правопорушень є власники вогнепальної, холодної і пневматичної зброї і бойових припасів; особи, які мають нагородну вогнепальну зброю, а також спортсмени стрілецьких видів спорту, яким дозволене зберігання мисливських спортивних стендових рушниць за місцем проживання без права полювання (тобто громадяни, які мають дозвіл на зберігання зброї).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Примітка. Протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 191 КУпАП «Порушення громадянами правил зберігання, носіння або перевезення нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» мають право складати посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи й ухвалюють рішення щодо притягнення осіб до відповідальності – суди (судді).

Стаття 192. Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік

Об'єктом цього проступку є суспільні відносини у сфері обігу і використання зброї.

Об'єктивна сторона виражається в порушенні громадянами встановлених строків реєстрації (перереєстрації) вогнепальної гладкоствольної мисливської або холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с або правил взяття їх на

облік в органах Національної поліції у випадку зміни місця проживання (формальний склад).

Відповідно до встановленого порядку, зброя обов'язково підлягає реєстрації в органах Національної поліції **не пізніше десяти днів після її придбання**, а перереєстрація зброї здійснюється в органах Національної поліції **один раз на три роки**. Органи Національної поліції здійснюють контроль за реєстрацією (перереєстрацією) зброї, дотриманням правил постановки її на облік у разі зміни місця проживання власника зброї.

Суб'єктами цих проступків є громадяни, в яких на законних підставах в особистому володінні і користуванні є вогнепальна, холодна або пневматична зброя, фізичні осудні особи.

Суб'єктивна сторона проступку визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Примітка. Складають протоколи за ст. 192 КУпАП «Порушення громадянами строків реєстрації (перереєстрації) нагородної, вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і правил взяття її на облік» та розглядають справи про це правопорушення – посадові особи органів Національної поліції (ст. 222, 255 КУпАП).

Стаття 193. Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї.

Об'єктивна сторона цього виду правопорушення виражається в бездіяльності, тобто у невиконанні, ухиленні власника вогнепальної зброї від її реалізації згідно з розпорядженням працівників органів Національної поліції про її реалізацію у встановлений термін.

Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів до неї характеризується обов'язковою кваліфікуючою ознакою – анулюванням органами Національної поліції дозволів на право зберігання і носіння цих видів зброї.

Після акта анулювання наявна у власників зброя повинна бути в місячний строк відправлена в мисливський магазин на комісійний продаж, продана або подарована особі, яка має дозвіл органів Національної поліції на право її придбання. У випадку закінчення зазначеного строку реалізації зброї, власник притягається до адміністративної відповідальності за ухилення від виконання вимог встановлених правил.

Особливістю провадження у справах цієї категорії є необхідність примусового вилучення зброї відповідно до вимог ст. 265 КУпАП. При цьому складається протокол вилучення, в якому обов'язково вказується марка або модель, калібр, серія і номер зброї, що вилучається, кількість і вид бойових припасів.

Суб'єктами правопорушення є особи, в яких до видання акта анулювання дозволу зброя перебувала на законних підставах. Крім того, до

цієї категорії осіб можна віднести власників зброї, що стали ними за правом успадкування, але при цьому не є членами мисливських колективів і не мають дозволу на право її зберігання з відміткою «без права полювання».

Суб'єктивна сторона характеризується наявністю вини у формі умислу.

Примітка. Протокол за ст. 193 КУпАП «Ухилення від реалізації вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів» складають посадові особи органів Національної поліції, а розглядають справи й ухвалюють рішення щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності – суди (судді).

Стаття 194. Порухення працівниками торговельних підприємств (організацій) порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Об'єкт проступку становлять суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї.

Об'єктивна сторона правопорушення зазначена в диспозиції цієї статті: продаж працівниками торговельних підприємств (організацій) вогнепальної мисливської чи холодної зброї, а також пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с і бойових припасів підприємствам, установам, організаціям, що не мають на це відповідного дозволу органів Національної поліції.

Продаж зброї провадиться у визначеному законом порядку. Суть його полягає в тому, що для її придбання громадяни повинні одержати відповідний дозвіл органів Національної поліції. Працівники торговельних підприємств зобов'язані точно дотримуватися встановленого порядку продажу зброї і бойових припасів.

Суб'єктами правопорушень є фізичні особи – відповідальні працівники підприємств, установ, організацій (спеціальний суб'єкт), особи, яких вже було піддано адміністративному стягненню за аналогічне правопорушення (особливий суб'єкт).

Суб'єктивна сторона проступку характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Примітка. Протокол за ст. 194 КУпАП складається посадовими особами органів Національної поліції (ст. 255 КУпАП), до повноважень яких належить і розгляд та винесення постанови про застосування заходів адміністративної відповідальності (ст. 222 КУпАП).

Стаття 195. Порухення працівниками підприємств, установ, організацій правил зберігання або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів

Об'єктом проступку є суспільні відносини у сфері обігу й використання зброї.

Об'єктивна сторона згаданих видів правопорушень містить як дію (наприклад, використання зброї не за призначенням), так і бездіяльність (невиконання правил зберігання і перевезення зброї).

До порушень правил зберігання, перевезення зброї і боєприпасів належать також такі правопорушення щодо відомчої зброї.

Суб'єктами цих правопорушень є тільки особи, на яких в офіційному порядку керівництвом організацій, установ, підприємств покладено функції щодо зберігання, перевезення і використання вогнепальної, холодної або пневматичної зброї і бойових припасів (спеціальний суб'єкт) та особи, яких вже було піддано адміністративному стягненню за аналогічне правопорушення (особливий суб'єкт).

Суб'єктивна сторона виражається як у формі прямого умислу, так і у формі необережності.

Примітка. Складають протокол про правопорушення та розглядають адміністративну справу за цим деліктом посадові особи органів Національної поліції (ст. 222, 255 КУпАП).

Стаття 195-4. Порушення порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошокових пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами

Об'єктом цього правопорушення є громадський порядок та громадська безпека.

Предметом посягання цього правопорушення є встановлений порядок виробництва, придбання, зберігання та продажу електрошокових пристроїв і спеціальних засобів.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого коментованою статтею, полягає у порушенні порядку виробництва, придбання, зберігання чи продажу електрошокових пристроїв і спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами.

ВАЖЛИВО!!! Необхідно звернути увагу, що відповідно до п. 8 Додатку № 1 до Постанови ВРУ «Про право власності на окремі види майна» від 17.06.1992 № 2471 електрошокові пристрої та спеціальні засоби, що застосовуються правоохоронними органами (в тому числі Національною поліцією) заборонено мати у власності громадянам.

Відповідальність за порушення встановленого припису саме й передбачена диспозицією ст. 195-4 КУпАП.

Відповідно до положень Постанови КМУ «Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань» від 20 грудня 2017 р. № 1024:

до спеціальних засобів, що застосовуються правоохоронними органами (зокрема військовослужбовцями Національної гвардії) треба відносити:

- гумові та пластикові кийки;
- електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії;
- засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);
- засоби та пристрої обмеження доступу на певну територію (захисні бар'єри, турнікети);
- засоби примусової зупинки транспорту;
- службові собаки та службові коні;
- засоби акустичного та мікрохвильового впливу;
- спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;
- пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії;
- засоби, споряджені гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії;
- засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;
- пристрої для відстрілу спеціальних засобів, зазначених в абзацах восьмому-одинадцятому цього переліку;
- пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;
- засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами;
- водомети, бронемашини без устанoвленoго на них штатного озброєння та інші спеціальні транспортні засоби⁶⁶.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктами правопорушення можуть бути посадові особи та громадяни.

ВАЖЛИВО!!! Враховуйте у службовій діяльності, що зберігання особою пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії (так звана «травматична зброя»), без відповідного дозволу Національної поліції, потрібно кваліфікувати саме за ст. 195-4 КУпАП.

⁶⁶ Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 р. № 1024. *Офіційний вісник України*. 2018. № 3. С. 30. Ст. 117.

5. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

Реалії сьогодення засвідчують нагальну потребу в проведенні реформ, спрямованих на підвищення економічного зростання держави, бо передумовою реалізації демократичних перетворень, докорінних змін у політичній і соціальній сферах, визначених у програмних документах Уряду й актах Президента, є сталий економічний суверенітет та економічна стабільність держави, що актуалізує питання перегляду чинників, які впливають на цей процес. На сьогодні світова економіка означена кризою, до якої призвела низка факторів, зокрема пандемія, збройні конфлікти, у тому числі в Україні. Усі ці чинники позначилися на стані економіки та наповнення бюджету України. З огляду на те, що бюджет будь-якої держави формується за рахунок податків і зборів, важливе значення має здійснення контролю за його наповненням. Найбільше наповнення бюджету відбувається завдяки своєчасній, достовірній та повній сплаті податку з підакцизних товарів. Водночас особливості кваліфікації адміністративних правопорушень, пов'язаних з обігом підакцизних товарів, є важливим чинником цих процесів під час реалізації контролюючих функцій поліцейськими. Розглянемо окремі види таких адміністративних правопорушень.

Стаття 159. Порушення правил торгівлі на ринках

Об'єкт цього проступку – це нормальні суспільні відносини на ринках, які забезпечують дотримання прав споживачів.

Ринок – це суб'єкт господарювання, створений на відведеній за рішенням місцевого органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування земельній ділянці і зареєстрований в установленому порядку, функціональними обов'язками якого є надання послуг та створення для продавців і покупців належних умов у процесі купівлі-продажу товарів за цінами, що складаються залежно від попиту і пропозицій⁶⁷.

Продаж продовольчих товарів на ринках здійснюється з додержанням Ветеринарно-санітарних правил для ринків, Правил продажу продовольчих товарів, Правил роботи дрібно-роздрібною торговельною мережі), інших нормативно-правових актів, які регулюють торговельну діяльність та захист прав споживачів.

⁶⁷ Про затвердження Правил торгівлі на ринках : наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації України від 26.02.2002 р. № 57/188/84/105. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-02#Text>.

Висновок державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку (експертний висновок, етикетка) щодо якості та безпеки продукції у ветеринарному плані, наявність документів про сплату ринкового збору і наданих послуг є підставою для зайняття продавцем місця на ринку за профілем торгівлі.

На ринках дозволяється продавати харчові продукти, не заборонені для реалізації. Такі харчові продукти можна продавати тільки за умови:

– готові м'ясні вироби і м'ясні напівфабрикати, молоко і молочні продукти, консерви, курячі яйця тощо промислового виробництва – наявності документів, що підтверджують їх якість і безпеку (копії сертифіката відповідності чи свідоцтва про визнання, якщо продукція підлягає обов'язковій сертифікації, та копії документа виробника, що підтверджує належну її якість, а також відповідних ветеринарних документів);

– м'ясо, отримане від забою худоби у власних чи фермерських господарствах, – наявності ветеринарної довідки про передзабійний клінічний стан тварин або ветеринарного свідоцтва (довідки), виданих місцевою установою державної ветеринарної медицини, та висновку державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку;

– молоко і молочну продукцію, отриману від власних чи фермерських господарств, – наявності довідки про клінічний огляд тварини і епізоотичний стан місцевості, виданої установою державної ветеринарної медицини за місцем вироблення продукції, особистої медичної книжки продавця, виданої в установленому порядку, та за наявності висновку державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку;

– курячі яйця, отримані від власних чи фермерських господарств, – наявності свідоцтва або довідки про клінічний огляд птиці та епізоотичний стан місцевості, виданої місцевою установою державної ветеринарної медицини, та за наявності висновку державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку;

– мед, отриманий від власних чи фермерських господарств, при продажу в межах району проживання власника – наявності ветеринарного свідоцтва (довідки) місцевої установи ветеринарної медицини (за межами району – ветеринарно-санітарного паспорта на пасіку) та наявності висновку державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку;

– рибу і рибопродукти, інші гідробіонти промислового виробництва – наявності копії документа виробника, що підтверджує належну якість, та копії сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання, якщо продукція підлягає обов'язковій сертифікації, а також відповідних ветеринарних документів;

– рибу, інші гідробіонти непромислового виробництва – наявності ветеринарного свідоцтва (довідки) місцевої установи ветеринарної медицини та висновку державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку;

– картоплю, овочі, фрукти, у тому числі тропічні, ягоди, баштанні культури, сухофрукти, горіхи, сушені гриби окремо від солінь, квашеної та маринованої плодоовочевої продукції – наявності висновку державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку;

– продукцію рослинного походження, яка доставлена для реалізації від власних чи фермерських тепличних господарств і має експертний висновок державної лабораторії ветеринарної медицини за місцем виходу продукції щодо якості та безпеки, – ветеринарного контролю (огляду), а за необхідності й лабораторного дослідження;

– олію (крім промислової розфасовки), дикорослі плоди, ягоди та свіжі гриби – наявності висновку державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку;

– солоно-квашені, мариновані овочі та фрукти – наявності висновку державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку та дотримання чинних ветеринарно-санітарних вимог при торгівлі;

– зернові, круп'яні продукти, борошно в чистих мішках або іншій тарі, розміщеній на підставках, стелажах або піддонах, – наявності висновку державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку.

Продукція, що підлягає обов'язковій сертифікації, дозволяється до продажу за наявності в документах, згідно з якими вона надійшла, реєстраційних номерів сертифіката відповідності чи свідоцтва про визнання відповідності та/або декларації про відповідність, якщо це встановлено технічним регламентом з підтвердження відповідності на відповідну продукцію.

На ринках забороняється продаж:

– фізичними особами, які не є суб'єктами підприємницької діяльності, хліба і хлібобулочних виробів, алкогольних напоїв та тютюнових виробів;

– кондитерських і кулінарних виробів, напівфабрикатів із м'яса і риби (фарш, котлети, кров'яні та домашні ковбаси, зельць, холодець, ікра рибна тощо), а також консервованих продуктів (овочі, м'ясо, риба, ікра та інші консерви), виготовлених у домашніх умовах;

– готових продуктів тваринного походження промислового виробництва – масла вершкового, сирів, ковбас, копчення тощо без наявності документів, що засвідчують їх якість та безпеку (копії сертифіката відповідності чи свідоцтва про визнання, якщо продукція підлягає обов'язковій сертифікації, та копії документа виробника, що підтверджує належну якість товару, а також відповідних ветеринарних документів); тварин, риб і рослин, занесених до Червоної книги України, дикорослих рослин, зокрема лікарських, польових квітів;

– тропічних фруктів та овочів без документів, що підтверджують джерело їх придбання та проходження фітосанітарного контролю;

– зернових, круп'яних продуктів, забруднених насінням шкідливих бур'янів⁶⁸.

Продукція тваринного і рослинного походження, що не реалізована протягом робочого дня і яка не зберігалася в холодильних камерах ринків, наступного дня підлягає огляду та органолептичній оцінці спеціалістами державної лабораторії ветеринарно-санітарної експертизи на ринку, а в разі потреби – і додатковим лабораторним дослідженням.

На ринку забороняється продавати:

- вогнепальну, газову, пневматичну, холодну зброю, бойові припаси та спеціальні засоби самооборони;
- готове армійське спорядження, а також тканини, які використовуються для його виробництва, інші товари військового асортименту, формене обмундирування;
- білизну зі штампом організацій і підприємств;
- наркотичні засоби;
- пальне для транспортних засобів, гас, мазут;
- балони із скрапленим газом;
- вироби піротехнічні побутові та вибухові засоби;
- порнографічні видання;
- заборонені знаряддя добування тварин⁶⁹.

Порушення вказаних вище правил становить об'єктивну сторону проступку.

Суб'єктом цього правопорушення можуть бути як фізичні особи (фізична осудна особа, яка досягла віку 16 років), так і посадові особи, наприклад адміністрація ринку. **Зокрема, адміністрація ринку зобов'язана:**

- підтримувати територію ринку в належному санітарно-технічному і протипожежному стані, забезпечувати розвиток матеріально-технічної бази ринку, оснащувати його необхідним обладнанням та інвентарем, засобами вимірювальної техніки;
- дотримуватися затвердженого режиму роботи ринку;
- справляти ринковий збір, контролювати його оплату продавцями та перераховувати цей збір до місцевого бюджету в терміни та в обсягах, передбачених чинним законодавством;
- забезпечувати продавців на ринку торговельними місцями за профілем торгівлі, спеціальним одягом залежно від виду харчової продукції, що реалізується, засобами вимірювальної техніки і торговельним інвентарем, зберігання харчової продукції на складах, у холодильниках та інших приміщеннях ринку відповідно до санітарних норм і правил;

⁶⁸ Про затвердження Правил торгівлі на ринках: наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації України від 26.02.2002 р. № 57/188/84/105. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-02#Text>.

⁶⁹ Там само.

– забезпечувати безпечний та безперешкодний рух людей та транспортних засобів, здійснювати контроль за додержанням вимог щодо паркування транспортних засобів;

– узгоджувати свою роботу з установами державної санітарно-епідеміологічної служби, лабораторією ветеринарно-санітарної експертизи на ринку, карантинною інспекцією та іншими органами з попередження та недопущення порушень санітарних норм і правил;

– надавати в користування лабораторіям ветеринарно-санітарної експертизи пристосовані службові приміщення;

– не допускати до продажу товарів, що заборонені, створювати належні умови для додержання продавцями правил торгівлі, санітарного і протипожежного стану, правильного використання засобів виміральної техніки, інвентарю ринку, підвищення рівня культури торгівлі та безпечних умов праці;

– надавати продавцям і покупцям інформацію щодо вимог цих правил, ветеринарно-санітарних правил на ринках, правил протипожежної безпеки, рівня цін тощо (стенди, місцеві газети, радіо, листівки);

– установити на доступному місці достатню кількість контрольних ваг з відповідними інформаційними табличками та обов'язково зазначити їх місцезнаходження на графічно виконаному плані території ринку;

– здійснювати контроль за використанням продавцями торговельних місць за призначенням;

– забезпечувати дотримання продавцями вимог правил торгівлі продовольчими і непродовольчими товарами.

Суб'єктивна сторона може бути виражена у формі умислу з необережності.

Стаття 160. Торгівля з рук у невстановлених місцях

Законодавством України продаж харчових продуктів дозволяється здійснювати тільки через стаціонарні підприємства торгівлі та через дрібнороздрібну торговельну мережу.

Розміщення цих об'єктів та введення їх в експлуатацію погоджується з відповідними контролюючими організаціями. Харчові продукти і продовольча сировина, які надходять у торговельну мережу, супроводжуються документами, що засвідчують їх якість та безпеку. Відповідальність за дотримання умов зберігання та реалізації продуктів несуть керівники торгових підприємств.

Стихійна торгівля – це торгівля фізичними особами без відповідних дозвільних документів про якість та безпеку товарів, що реалізуються ними у невстановлених місцях (на вулицях, у дворах, на тротуарах, у скверах, парках, під'їздах) з рук, із землі, без відповідного дозволу на розміщення об'єкта торгівлі.

Міністерство доходів і зборів України у листі від 27.09.2013 р. №12060/6/99-99-22-01-03-15/1182 визначило, що **стихійна торгівля** – це торгівля фізичних осіб без відповідних дозвільних документів про якість та безпеку реалізованих ними товарів і у невстановлених місцях з рук, із землі, без дозволу райдержадміністрації на розміщення об'єкта торгівлі.

Також це самовільне захоплення земельних ділянок та встановлення на них малих архітектурних форм – наметів, кіосків, павільйонів тощо для заняття торговельною діяльністю.

Найчастіше місця стихійної торгівлі виникають у місцях масового перебування людей: зупинкові комплекси, вокзали, автомобільні шляхи. Часто торгівля ведеться із землі.

Приватні особи, які реалізують продукцію, не проходять медичних обстежень, і можуть бути носіями небезпечних інфекційних захворювань, таких як туберкульоз, сальмонельоз, дизентерія та інші. У разі відсутності документів неможливо встановити виробника продукції, умови зберігання і транспортування продукції, термін її придатності до споживання. Часто у місцях стихійної торгівлі реалізують контрабандну або виготовлену у підпільних цехах продукцію, яка становить високий ризик для здоров'я людей.

Відповідно до законів України «Про національну поліцію» та «Про місцеве самоврядування в Україні» недопущення торгівлі у невстановлених місцях належить до компетенції Національної поліції та місцевого самоврядування.

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері торговельної діяльності й захисту прав споживачів (Закон України «Про захист прав споживачів»⁷⁰, Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів⁷¹).

Об'єктивна сторона правопорушення виражається в торгівлі з рук у невстановлених місцях: на вулицях, площах, у дворах, під'їздах, скверах та в інших невстановлених місцях. Частина друга норми конкретизує, що відповідальність настає за торгівлю з рук у невстановлених місцях промисловими товарами. Торговельними об'єктами у сфері роздрібної торгівлі є: магазин; павільйон; кіоск, ятка; палатка, намет; лоток, рундук; склад товарний; крамниця-склад, магазин-склад⁷².

Суб'єкт адміністративного проступку – загальний (фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку).

⁷⁰ Про захист прав споживачів від 12.05.1991 р. № 1023-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

⁷¹ Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 р. № 833. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF#Text>.

⁷² Там само.

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини у формі умислу.

Стаття 156. Порухення правил торгівлі пивом, алкогольними, слабоалкогольними напоями, тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згорання

Об'єктом цього адміністративного проступку є суспільні відносини у сфері торгівлі пивом, алкогольними та слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами, а також суспільні відносини у сфері захисту прав споживачів та охорони здоров'я населення.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається в таких формах:

1) роздрібна або оптова, включно з імпортом або експортом, торгівля спиртом етиловим, коньячним або плодовим або роздрібна торгівля алкогольними напоями чи тютюновими виробами без наявності ліцензії або без марок акцизного збору чи з підробленими марками цього збору;

2) порушення правил торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами, а саме: торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами в приміщеннях або на територіях, заборонених законом, або в інших місцях, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування, як таких, де роздрібна торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами заборонена, а так само торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами через торгові автомати чи неповнолітніми особами, а також продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв або тютюнових виробів особі, яка не досягла 18 років, або продаж тютюнових виробів в упаковках, що містять менше ніж 20 сигарет або цигарок, чи поштучно (крім сигар);

3) торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами з рук.

Суб'єкт адміністративного проступку – працівники торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності в цих галузях; будь-яка фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку (за ч. 3 цієї статті).

Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності.

Розгляд справ про адміністративні правопорушення, передбачені у ст. 156 КУпАП, віднесено до компетенції суду (ч. 1, 3, 4) (ст. 221 КУпАП) і адміністративних комісій при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад (ст. 218 КУпАП) або центрального органу виконавчої

влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів (ст. 244–4 КУпАП).

У ст. 255 КУпАП право на складення протоколу про адміністративне правопорушення, передбаченого ст. 156 КУпАП, надано уповноваженим на те посадовим особам органів Національної поліції, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, і посадовим особам, уповноваженим на те виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад (за порушення, учинені в місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради).

На особливу увагу заслугове практика забезпечення притягнення до відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, передбачені ч. 2 ст. 156 КУпАП, якими, зокрема, є «порушення працівником підприємства (організації) торгівлі або громадського харчування правил торгівлі пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями і тютюновими виробами, а саме: торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами у приміщеннях або на територіях, заборонених законом, або в інших місцях, визначених рішенням відповідного органу місцевого самоврядування як такі, де роздрібна торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами заборонена, а так само торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями або тютюновими виробами через торгові автомати чи неповнолітніми особами, а також продаж пива (крім безалкогольного), алкогольних, слабоалкогольних напоїв або тютюнових виробів особі, яка не досягла 18 років, або продаж тютюнових виробів в упаковках, що містять менше ніж 20 сигарет або цигарок, чи поштучно (крім сигар), або торгівля пивом (крім безалкогольного), алкогольними, слабоалкогольними напоями, винами столовими в заборонений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування час доби».

Чинні нормативно-правові положення процесу розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені в ч. 2 ст. 156 КУпАП, не забезпечують належного притягнення осіб, які вчинили відповідні правопорушення, до відповідальності. Такий стан речей зумовлений саме суб'єктом розгляду справи про адміністративне правопорушення за ч. 2 ст. 156, про що йшлося вище. Наслідком цього є найкоротший строк накладення адміністративного стягнення, а саме: «два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше ніж через два місяці з дня його виявлення» (ст. 38 КУпАП). Ст. 268 КУпАП встановлено: «Справа про адміністративне правопорушення розглядається лише у присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Під час відсутності цієї особи справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне її сповіщення про місце і час

розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи».

Практика забезпечення притягнення осіб, які вчинили адміністративні правопорушення за ч. 2 ст. 156 КУпАП, до відповідальності свідчить, що відповідні особи досить легко уникають відповідальності через можливість максимального затягування часу розгляду справи (більше 2 місяців), що є однією з обставин, яка виключає провадження у справі про адміністративне правопорушення (п. 7 ч. 1 ст. 247 КУпАП). Крім того, немає також правових механізмів забезпечення залучення особи до розгляду справи про адміністративне правопорушення. Зокрема, привід особи поліцейськими здійснюється виключно до суду лише в разі розгляду ним обмеженого кола справ про адміністративне правопорушення. Вирішення описаної правозастосовної проблеми може бути забезпечено шляхом зміни суб'єкта розгляду справи про адміністративне правопорушення за ч. 2 ст. 156 КУпАП. Такими органами можуть стати суд (у такому разі всі правопорушення, передбачені у ст. 156 КУпАП, будуть підвідомчі суду) або органи Національної поліції (поліцейські є основним суб'єктом, які нині складають протоколи про адміністративні правопорушення за ч. 2 ст. 156, тому надання їм відповідних повноважень забезпечить найоперативнішу можливість реагування на такі правопорушення шляхом розгляду справи про адміністративне правопорушення на місці його вчинення)⁷³.

Стаття 164. Порушення порядку провадження господарської діяльності

Під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність⁷⁴.

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є **підприємництвом**, а суб'єкти підприємництва – **підприємцями**. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

При цьому треба зважати, що **господарська діяльність** – це діяльність фізичних і юридичних осіб, пов'язана з виробництвом чи реалізацією продукції (товарів), виконанням робіт чи наданням послуг з метою одержання прибутку (комерційна господарська діяльність) або без такої мети (некомерційна господарська діяльність). Підприємницька діяльність є одним

⁷³ Чишко К. Державна політика України у сфері забезпечення зменшення вживання алкогольних напоїв і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: проблеми правового регулювання та шляхи їх вирішення. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 242-247.

⁷⁴ Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

із видів господарської діяльності, обов'язкові ознаки якої – безпосередність, **систематичність** її здійснення з метою отримання прибутку⁷⁵.

Здійснення фізичною особою, не зареєстрованою як суб'єкт підприємництва, чи зареєстрованими юридичними особами та суб'єктами підприємництва – фізичними особами діяльності, що містить ознаки підприємницької та яка підлягає ліцензуванню, або здійснення без ліцензії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, за умови, що отриманий дохід не становить великого розміру, складу злочину, передбаченого ст. 202 КК України, не утворює, а є адміністративним правопорушенням, передбаченим відповідно ст. 164 чи статтями 160, 160-2, 164-3, 177-2 КУпАП⁷⁶.

Під здійсненням особою, не зареєстрованою як суб'єкт підприємництва, будь-якого виду підприємницької діяльності з числа тих, що підлягають ліцензуванню, треба розуміти **діяльність фізичної особи, пов'язану з виробництвом чи реалізацією продукції, виконанням робіт, наданням послуг з метою отримання прибутку, яка містить ознаки підприємницької**, тобто провадиться зазначеною особою безпосередньо самостійно, **систематично** (не менше ніж три рази протягом одного календарного року) і на власний ризик⁷⁷.

Під здійсненням без одержання ліцензії видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню згідно з чинним законодавством, треба розуміти здійснення без ліцензії таких видів господарської діяльності фізичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємництва, та юридичними особами.

Здійснення без ліцензії певного виду діяльності, що потребує ліцензування, не може вважатися злочином, відповідальність за який передбачено ст. 202 КК: якщо особа, яка займалася такою діяльністю, не могла одержати ліцензію в установленому порядку (не було створено орган ліцензування, не були визначені ліцензійні умови тощо)⁷⁸.

Під здійсненням господарської діяльності з порушенням умов ліцензування треба розуміти здійснення зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності фізичними чи юридичними особами видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню, з порушенням як порядку одержання ліцензії, так і ліцензійних умов⁷⁹.

Отже, за аналогією складовою адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 164 КУпАП, є не тільки факт надання послуг за

⁷⁵ Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25.04.2003 р. № 3. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va003700-03#Text>.

⁷⁶ Там само.

⁷⁷ Там само.

⁷⁸ Там само.

⁷⁹ Там само.

винагороду, а систематичний характер таких дій, їх самотійний та ініціативний характер, що і становить суть господарської діяльності.

Термінологія:

Видача ліцензії – надання суб'єкту господарювання права на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, шляхом ухвалення органом ліцензування рішення про видачу ліцензії, про що робиться запис у ліцензійному реєстрі.

Анулювання ліцензії повністю або частково – позбавлення суб'єкта господарювання права на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, на який йому видано ліцензію, шляхом ухвалення органом ліцензування рішення про анулювання ліцензії повністю або частково, про що робиться запис у ліцензійному реєстрі.

Зупинення дії ліцензії повністю або частково – тимчасове припинення суб'єкту господарювання права на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, на який йому видано ліцензію, шляхом ухвалення органом ліцензування рішення про супинення дії ліцензії повністю або частково, про що робиться запис у ліцензійному реєстрі.

Відновлення дії ліцензії повністю або частково – поновлення суб'єкту господарювання права на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, на який йому видано ліцензію, шляхом ухвалення органом ліцензування рішення про відновлення дії ліцензії повністю або частково, про що робиться запис у ліцензійному реєстрі.

Здобувач ліцензії – суб'єкт господарювання, який звернувся в установленому законодавством порядку до органу ліцензування із заявою про отримання ліцензії на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Ліцензіат – суб'єкт господарювання, який має ліцензію.

Ліцензійні умови – нормативно-правовий акт Кабінету Міністрів України, іншого уповноваженого законом органу державної влади, положення якого встановлюють вичерпний перелік вимог до провадження господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, обов'язкових для виконання ліцензіатом, та вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії.

Ліцензія – право суб'єкта господарювання на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Ліцензування – засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, спрямований на забезпечення безпеки та захисту

економічних і соціальних інтересів держави, суспільства, прав та законних інтересів, життя і здоров'я людини, екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Орган ліцензування – державний орган, уповноважений законом або Кабінетом Міністрів України на здійснення ліцензування господарської діяльності.

Ліцензійний реєстр – автоматизована система збору, накопичення та обробки даних про суб'єктів господарювання, які в установленому законом порядку звернулися до органу ліцензування із заявою про отримання ліцензії, провадять діяльність на підставі ліцензії, дія ліцензії яких зупинена, ліцензія яких анульована⁸⁰.

Об'єктивна сторона правопорушення:

– Провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без подання повідомлення про початок здійснення господарської діяльності, якщо обов'язковість подання такого повідомлення передбачена законом, або без отримання ліцензії на провадження виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, або в період зупинення дії ліцензії, у разі якщо законодавством не передбачені умови провадження ліцензійної діяльності в період зупинення дії ліцензії, або без одержання документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди).

– Надання суб'єктом господарювання органу ліцензування, дозвільному органу або адміністратору недостовірної інформації щодо відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства.

– Переміщення пального або спирту етилового транспортними засобами, не зазначеними у митних деклараціях при переміщенні пального або спирту етилового митною територією України прохідним транзитом або внутрішнім транзитом, визначеним підпунктом *a* пункту 2 частини другої статті 91 Митного кодексу України, або в акцизних накладних, зареєстрованих у Єдиному реєстрі акцизних накладних, складених на операції, при здійсненні яких переміщується пальне або спирт етиловий у таких транспортних засобах, або в заявках на переміщення пального або спирту етилового транспортними засобами, що не є акцизними складами пересувними.

– Зберігання та/або реалізація на митній території України пального або спирту етилового на акцизному складі, не зареєстрованому у системі електронного адміністрування реалізації пального та спирту етилового.

– Порушення ліцензіатом встановленого законом строку повідомлення органу ліцензування про зміну відомостей, зазначених у заяві та документах, що додавалися до заяви про отримання ліцензії.

⁸⁰ Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>.

– Невиконання ліцензіатом розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов.

– Надання суб'єктом господарювання недостовірної або не в повному обсязі інформації у повідомленні про початок провадження господарської діяльності, необхідність подання якої встановлена законом для певного виду господарської діяльності.

– Порушення суб'єктом господарювання встановленого законом строку для подання повідомлення про зміну відомостей, зазначених у повідомленні про початок здійснення господарської діяльності.

Зауважимо, що роздрібна або оптова торгівля алкогольними напоями чи тютюновими виробами без марок акцизного податку чи з підробленими марками цього податку тягне за собою накладення штрафу від двохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (3400 грн – 10200 грн) з конфіскацією предметів торгівлі та виручки, одержаної від продажу предметів торгівлі (ст.156 КУпАП).

При цьому зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів з підробленими чи фальсифікованими марками акцизного податку посадовими особами підприємств – виробників, імпортерів і продавців таких товарів, – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (1700 грн – 4250 грн) з конфіскацією таких алкогольних напоїв або тютюнових виробів (п. 5 ст. 164 КУпАП).

Великим розміром треба розуміти вартість алкогольних напоїв або тютюнових виробів, яка у п'ятсот чи більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню:

1) банківська діяльність, діяльність з надання фінансових послуг – у випадках, встановлених законом, та діяльність із здійснення операцій з готівкою, що містять інкасацію коштів, перевезення валютних та інших цінностей, оброблення та зберігання готівки;

2) професійна діяльність на ринках капіталу та організованих товарних ринках, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» та Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»;

3) діяльність у сфері медіа, що ліцензується відповідно до Закону України «Про медіа»;

4) діяльність у сфері електроенергетики, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про ринок електричної енергії», і діяльність у сфері використання ядерної енергії, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії»;

5) освітня діяльність, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених спеціальними законами у сфері освіти;

6) виробництво і торгівля спиртом етиловим, спиртовими дистилятами, біоетанолом, алкогольними напоями, тютюновими виробами, рідинами, що

використовуються в електронних сигаретах, і пальним, зберігання пального, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального»;

7) надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації) та технічного захисту інформації, за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України;

8) будівництво об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, за переліком видів робіт, що визначається Кабінетом Міністрів України, – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності»;

9) виробництво лікарських засобів, оптова та роздрібна торгівля лікарськими засобами, імпорт лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів) – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про лікарські засоби»;

10) виробництво та ремонт вогнепальної зброї невійськового призначення і боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с, торгівля вогнепальною зброєю невійськового призначення та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с; виробництво спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продаж;

11) виробництво вибухових матеріалів промислового призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України;

12) надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України;

13) виробництво особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

14) діяльність з управління небезпечними відходами, яка ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про управління відходами»;

15) медична практика;

16) діяльність банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини згідно з переліком, затвердженим Міністерством охорони здоров'я України;

17) ветеринарна практика;

18) випуск та проведення лотерей з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про державні лотереї в Україні»;

19) діяльність на ринку азартних ігор, яка ліцензується відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор»;

20) туropolераторська діяльність;

21) промисловий вилов водних біоресурсів за межами юрисдикції України;

22) культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізація (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, – з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»;

23) діяльність, пов'язана з розробленням, виготовленням, постачанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації (критерії належності та перелік технічних засобів негласного отримання інформації визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням Служби безпеки України);

24) діяльність, пов'язана з розробленням, виготовленням, постачанням технічних засобів розвідки (критерії належності до технічних засобів розвідки визначаються розвідувальними органами України);

25) перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів внутрішнім водним, морським, автомобільним, залізничним та повітряним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом;

26) зовнішньоекономічна діяльність відповідно до статті 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»;

27) транспортування нафти, нафтопродуктів магістральним трубопроводом;

28) діяльність на ринку природного газу, що ліцензується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про ринок природного газу»;

29) централізоване водопостачання та централізоване водовідведення;

30) виробництво теплової енергії, транспортування теплової енергії магістральними і місцевими (розподільчими) тепловими мережами та постачання теплової енергії;

31) охоронна діяльність;

32) виробництво ветеринарних препаратів;

33) заготівля та тестування донорської крові та компонентів крові незалежно від їх кінцевого призначення, переробка, зберігання, розподіл та реалізація донорської крові та компонентів крові, призначених для трансфузії⁸¹.

Види господарської діяльності, не зазначені у статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», ліцензуванню не підлягають.

⁸¹ Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>.

Крім того, згідно із ст. 17 Закону України від 19.12.1995 № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального»⁸² до суб'єктів господарювання застосовуються фінансові санкції у вигляді штрафів у разі, зокрема, виробництва, зберігання, транспортування, реалізації фальсифікованих алкогольних напоїв чи тютюнових виробів; алкогольних напоїв чи тютюнових виробів без марок акцизного податку встановленого зразка або з підробленими марками акцизного податку, – 200 % вартості товару, але не менше 17000 грн.

Немаркованими вважаються:

- алкогольні напої та тютюнові вироби з підробленими марками акцизного податку;
- алкогольні напої та тютюнові вироби, марковані з відхиленням від вимог Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів, затвердженого постановою Кабінетом Міністрів України від 27.12.2010 № 1251⁸³;
- вироблені в Україні алкогольні напої з марками акцизного податку, на яких зазначення суми акцизного податку, сплаченого за одиницю маркованої продукції, не відповідає сумі, визначеній з урахуванням чинних на дату розливу продукції ставок акцизного податку, міцності продукції та місткості тари;
- алкогольні напої іноземного виробництва з марками акцизного податку, на яких зазначена сума акцизного податку, сплаченого за одиницю маркованої продукції, не відповідає сумі, визначеній з урахуванням міцності продукції, місткості тари та розміру ставок акцизного податку, діючих на момент виробництва марки.

Ст. 164 КУпАП «Порушення порядку провадження господарської діяльності» передбачає відповідальність за провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснення таких видів господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу

⁸² Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України від 19.12.1995 р. № 481/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

⁸³ Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1251. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-2010-%D0%BF#Text>.

мовчазної згоди). Таким чином, зважаючи на зміст вказаної статті, **суб'єктом адміністративного правопорушення**, передбаченого ст. 164 КУпАП, може бути лише та особа, яка безпосередньо здійснює провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, тобто є організатором і основним виконавцем такої діяльності. Відповідальність за недодержання порядку маркування, продажу алкогольних напоїв і тютюнових виробів, несплату чи несвоєчасну сплату податку несуть виробники (замовники), імпортери, продавці таких товарів та їх посадові особи.

Відповідальність за цей злочин несуть службові особи суб'єкта господарської діяльності. Таку відповідальність можуть нести і громадяни-підприємці (наприклад, у випадках, коли особа здійснює відповідну діяльність чи операції без державної реєстрації).

Відповідно до ст. 36 КУпАП при вчиненні однією особою двох або більше адміністративних правопорушень адміністративне стягнення накладається за кожне правопорушення окремо.

Насамкінець звернемо увагу на те, що у сучасних умовах інформатизації суспільства виникла проблема виявлення осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без державної реєстрації (а також без відповідного дозволу чи ліцензії) у мережі «Інтернет» з використанням електронних розрахунків через платіжні банківські картки. Така діяльність є неочевидною, здійснюється часто в межах ресурсів Інтернету, які мають обмежене коло користувачів та особливі правила доступу до відповідної групи (такі групи є, так би мовити «закритими клубами»).

Отже, особливістю справ про адміністративні правопорушення у сфері підприємницької діяльності (а також у галузях торгівлі та фінансів, які часто пов'язані з підприємницькою діяльністю) є співпраця судових органів із посадовими особами органів Національної поліції, органів державної податкової (фіскальної) служби та фінансових органів, які наділені повноваженнями складати протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені відповідними статтями КУпАП. Тому з метою подолання вищезазначених проблем притягнення винуватих осіб до адміністративної відповідальності необхідно підтримувати постійний та оперативний інформаційний зв'язок між суддями та співробітниками відповідних органів державної влади, що буде сприяти оперативному та ефективному розгляду справ цієї категорії. Крім того, доцільно передати повноваження щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення в галузях торгівлі та фінансів до компетенції інших органів державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Бабця для всієї Росії». Як українка з прапором СРСР стала символом і що сама про це думає. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61462365>.
2. Горбач О. В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків або осіб, які їх замінюють: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2006.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
4. Дрок І. С. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 238-240.
5. Дрок І. С. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених обмежень під час дії режиму воєнного стану. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2023. № 2 (6). С. 87-91.
6. Гаркуша В. В. Інструментарій реагування працівника поліції превентивної діяльності на адміністративні правопорушення: навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2018. 139 с.
7. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
8. Завітовський О. Д. Адміністративна відповідальність за виготовлення або використання ворожих символів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4 (1). С. 226-230.
9. Звіт Національної поліції України за 2021 рік. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf.
10. Звіт Національної поліції України за 2022 рік. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/%20%D0%9D%D0%9F%D0%A3%20%D0%B7%D0%B0%202022%20%D1%80%D1%96%D0%BA_.pdf.
11. Звіт Національної поліції України за 2023 рік. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
13. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%81%D1%82#w1_7.
14. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
15. Німеччина вводить кримінальну відповідальність за використання «російської свастики» Z. URL : <https://www.unian.ua/war/viyna-v-ukrajini-nimechchina-vvudit-kriminalnu-vidpovidalnist-za-vikoristannya-simvolu-z-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11763502.html>.

16. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 р. № 573. *Кабінет Міністрів України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#Text>.

17. Постанова Радомишльського районного суду Житомирської області від 30.03.2022 р. у справі № 289/518/22. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103795269>.

18. Постанова Шацького районного суду Волинської області від 20.07.2022 р. у справі № 170/259/2. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105347792>.

19. Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну: Закон України від 16.12.2021 р. № 1978-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1978-20#n87>.

20. Про внесення зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо заборони виготовлення та пропаганди георгіївської (гвардійської) стрічки: Закон України від 16.05.2017 р. № 2031-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2031-19#n5>.

21. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану: проект Закону України від 09.05.2022 р. № 7356. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39569>.

22. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів щодо заборони використання символіки підтримки нападу Російської Федерації на Україну: проект Закону України від 28.03.2022 р. № 7220. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39306>.

23. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України від 19.12.1995 р. № 481/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

24. Про Державний бюджет України на 2024 рік: Закон України від 09.11.2023 р. № 3460-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>.

25. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>.

26. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: наказ МВС України, МОЗ України від 09.11.2015 р. № 1452/735. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text>.

27. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. № 770. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#n11>.

28. Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 р. № 1024. *Офіційний вісник України*. 2018. № 3. С. 30. Ст. 117.

29. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення : наказ Офісу Генерального прокурора України від 30.06.2020 р. № 298. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20?find=1&text=%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA#w1_3.

30. Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1251. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-2010-%D0%BF#Text>.

31. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1456. Кабінет Міністрів України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text>.

32. Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 р. № 833. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF#Text>.

33. Про затвердження Правил торгівлі на ринках: наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації України від 26.02.2002 р. № 57/188/84/105. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-02#Text>.

34. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 р. № 188. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text>.

35. Про захист прав споживачів від 12.05.1991 р. № 1023-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

36. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22.09.2005 р. № 2899-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text>.

37. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>.

38. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

39. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

40. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015 р. № 40-41. Ст. 379; 2020 р. № 2. Ст. 5.

41. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

42. Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25.04.2003 р. № 3. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va003700-03#Text>.

43. Про прикордонний режим: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 р. № 1147. *Кабінет Міністрів України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-98-%D0%BF#Text>.

44. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02#Text>.

45. Про судову практику у справах про хуліганство: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.2006 р. № 10. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va010700-06#Text>.

46. Сейм Литви схвалив у першому читанні заборону георгіївської стрічки, символів Z та V. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3439351-seym-litvi-shvaliv-u-pershomu-chitanni-zaboronu-georgijivskoji-strichki-simvoliv-z-ta-v.html>.

47. Словник української мови: в 11 т. 1970. Т. 1. С. 739. URL : <http://sum.in.ua/s/vorogh>.

48. Словник української мови: в 11 т. 1978. Т. 9. С. 174. URL : <http://sum.in.ua/s/symvol>.

49. Чехія хоче заборонити символ російських окупантів «Z» як нову свастику. URL : https://zaxid.net/chehiya_hoche_zaboroniti_simvol_z_pririvnyavshi_do_natsistskoyi_svastiki_n1537938.

50. Чишко К. Державна політика України у сфері забезпечення зменшення вживання алкогольних напоїв і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: проблеми правового регулювання та шляхи їх вирішення. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 242-247.

Навчальне видання

Бочковий Олексій Васильович
Гарічев Владислав Вікторович
Дрок Ірина Сергіївна
Дрок Микола Олегович

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Науково-практичні рекомендації

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Редактор *О. М. Врублевська*

Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Гарнітура – Times New Roman.
Ум.-друк. арк. 4,55. Обл.-вид. арк. 4,86.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59
Свідоцтво про внесення до державного реєстру КВ № 6054 від 28.02.2018 р.